

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Veršnik

**Krizno odzivanje ob neurju julija 2008: občine Medvode,
Vodice, Kamnik, Gornji Grad**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Veršnik

Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič

Somentor: asist. dr. Klemen Grošelj

**Krizno odzivanje ob neurju julija 2008: občine Medvode,
Vodice, Kamnik, Gornji Grad**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Svojo zahvalo želim izraziti vsem strokovnim delavcem s področja javne uprave in še posebej s področja civilne zaščite, ki so se prijazno odzvali moji želji in mi z intervjuji ter drugimi dokumenti pomagali zbrati informacije, podatke, mnenja in dejstva v zvezi s temo diplomske naloge – neurjem julija 2008. Zahvaljujem se Antonu Bezovšku, Franciju Jeraju, Brigiti Vavpetič, Radu Čuku, Marku Bizjaku in Leopoldu Knezu.

Obenem se želim zahvaliti tudi obema mentorjema, red. prof. dr. Marjanu Malešiču in asist. dr. Klemnu Grošlju za izkazano strokovno pomoč ter svojim najbližjim za podporo in potrpežljivost v času nastajanja diplomskega dela.

KRIZNO ODZIVANJE OB NEURJU JULIJA 2008: OBČINE MEDVODE, VODICE, KAMNIK, GORNJI GRAD

Diplomsko delo se ukvarja s sistemom kriznega odzivanja v primeru neurja z močnim vetrom in točo, ki je Slovenijo prizadel julija 2008. Osredotoča se na predstavitev poteka neurja in njegovo uvrstitev med krize. Predstavi in analizira delovanje ključnih kriznih akterjev, ki se upravno-administrativno uvrščajo znotraj sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Delovanje akterjev se nanaša na zaznavanje, aktivacijo, vodenje, odločanje, ukrepanje ter soočanje in odpravljanje posledic neurja. Natančneje diplomsko delo predstavi in analizira odzivanje štirih občin: občin Medvode, Vodice, Kamnik in Gornji Grad, ki so v neurju utrpeli največjo škodo. Predstavi delovanje enot znotraj sistema Zaščite in reševanja, ki ga na občinski ravni sestavljajo župan, občinski štabi civilne zaščite, občinski poveljnik civilne zaščite, javna gasilska služba, enote, službe in drugi operativni sestavi gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij ter pogodbene sile zaščite in reševanja. Hierarhično se diplomsko delo spusti na osnovno in najnižjo raven delovanja odzivanja v primeru nesreč, ki s svojimi pristojnostmi in nalogami poskrbi za čim hitrejšo in varnejšo vrnitev v vsakodnevne rutine po različnih nesrečah.

Ključne besede: kriza, akterji kriznega odzivanja, neurje.

CRISIS RESPONSE IN THE CASE OF STORM IN JULY 2008: MUNICIPALITIES MEDVODE, VODICE, KAMNIK, GORNJI GRAD

Diploma work deals with the crisis response in case of storm with strong winds and hail that hit Slovenia in July 2008. It focuses on the development of the storm and its classification as a crisis. Work presents and analyzes the functioning of the key crisis actors within the administrative system of protection against natural and other disasters. Operation of the actors refers to the perception, activation, management, decision-making, confrontation and countering the effects of the storm. Specifically diploma work presents and analyzes the response of four municipalities: Medvode, Vodice, Kamnik and Gornji Grad, which have suffered the greatest damage in the storm disaster. Especially presents functioning of the units within the system of protection and rescue, which is on the municipal level composed of the mayor, the municipal civil protection headquarters, commander of the municipal civil defense, public fire department, units, services and other operational set-up of companies, institutes, other organizations and the contracting actors. Diploma work exposes the basic and hierarchically the lowest level of protection and rescue system in case of accidents, whose powers and duties enable quickest and safest arrangements for return to daily routines after different emergencies.

Keywords: crisis, actors of crisis management, storm.

KAZALO

1 Uvod in metodološko-hipotetični okvir	5
2 Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami	7
3 Opis neurja	8
4 Neurje kot kriza	9
5 Kronologija dogodkov	12
6 Ključne odločitve in dileme	15
6.1 Določitev prioritet pri sprejemanju klicev na pomoč	16
6.2 Neustreznost postopkov obveščanja pri dobavi PVC folije	16
6.3 Vzpostavitev stika z vsemi prebivalci poškodovanega območja občine	17
6.4 Možnost verižnega dogodka	17
6.5 Psihološki vidik neurja	17
7 Izbrane analitične teme	18
7.1 Preventiva na področju zaščite in reševanja	19
7.2 Zaznava nesreče s strani akterjev kriznega odzivanja v neurju	21
7.3 Krizno vodenje	23
7.4 Akterji kriznega odzivanja v neurju	26
7.5 Izkušnje	33
8 Zaključek	35
9 Literatura	40

1 Uvod in metodološko-hipotetični okvir

Nevihтна neurja so danes stalni pojav v vremenskem dogajanju pri prehodih iz hladnejših spomladanskih v toplejše poletne mesece ter ob prehodu iz poletnega v jesensko obdobje. Do nedavnega Slovenije kratke popoldanske krajevne »plohe« nikoli niso huje prizadele. Takšne nevihte so, ob tvorbi večjih ali manjših zrn toče, mnogokrat povzročile predvsem škodo na prevoznih sredstvih, v kmetijstvu, obenem pa so ponekje povzročile porast manjših vodotokov ter s tem zalitje kleti stanovanjskih in drugih stavb. Relativno nov destruktivni učinek v neurjih danes povzroča veter, ki dosega visoke hitrosti. Ne toliko neurje samo s točo, predvsem silovitost vetra povzroča ogromno škodo tako na stanovanjskih in drugih poslopih kot tudi na ostalem premoženju, v kmetijstvu in še posebej v gozdu. Lansko leto (2008) smo bili v mesecih juliju in avgustu priča petim uničujočim neurjem s točo in silovitim vetrom, ki so prizadela celotno Slovenijo. Mnogi klimatologi in meteorologi so opozorili na spreminjanje podnebnih vzorcev, katerih posledica so tudi nove vrste neurij, ki se ne razvijajo samo v Sloveniji, ampak v vedno večjem obsegu prizadenejo celotno Evropo.

V diplomski nalogi se bom ukvarjala s preučevanjem neurja s točo in silovitim vetrom, ki je Slovenijo v letu 2008 prizadelo prvo, to je 13. in 14. julija. Konkretno se bom osredotočila na preučevanje kriznega odzivanja v tem neurju, ki se nanaša na odziv glavnih akterjev na lokalni, tj. občinski ravni. Med enote za zaščito in reševanje na občinski ravni uvrščamo občinske štabe civilne zaščite, poverjenike CZ v krajevnih skupnostih, enote in službe¹ CZ, javno gasilsko službo, enote, službe in druge operativne sestave gospodarskih družb, zavodov in drugih organizacij ter pogodbene sile zaščite in reševanja. Obenem se bom tekom razprave nekoliko dotaknila tudi državne ravni, kjer bodo predstavljeni odziv in ukrepi državnih funkcionarjev ter posameznikov s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Še bolj detajlno pa se bom v diplomski nalogi posvetila raziskovanju odziva in delovanja enot zaščite in reševanja v občinah Medvode, Vodice, Kamnik in Gornji Grad, ki so bile v ujmi 13. julija območja, kjer je neurje doseglo vrhunec pri prehodu celotnega slovenskega ozemlja.

¹ Enote za prvo pomoč, enote za prvo veterinarsko pomoč, tehnične reševalne enote, enote in službe za radiološko, kemijsko in biološko zaščito, enote za varstvo pred neeksploziranimi ubojnimi sredstvi, službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč, službe za podporo (ZVPNDN, 76. čl.).

Za temo diplomske naloge sem se odločila zaradi posledic, ki jih je silovitost neurja povzročila ljudem, med katerimi jih nekaj tudi poznam. Vsak, s komer sem prišla v stik po neurju, mi je doživetje neurja razlagal s strahospoštovanjem do moči narave in z vedno znova izstopajočim stavkom opisovanja ujme: »Takšnega dogodka se ne da opisati, doživeti ga moraš sam.« Ker je bilo tekom razgovorjanj zaslediti tudi veliko pohval, ki so se nanašale na gasilstvo in CZ, sem se odločila raziskati delovanje teh enot v neurju. Zanimalo me je, kako so enote zaščite in reševanja ob takšnem neurju in tudi ob drugih nesrečah sposobne pomagati ljudem, kakšna je njihova organiziranost, pripravljenost in soočanje s posledicami nesreče, kakšna je dinamika delovanja enot ob in po ujmi, katere so pomanjkljivosti in kakšne izkušnje so si omenjene enote pridobile.

Pri zbiranju in obdelavi informacij, podatkov, mnenj, izkušenj, spoznanj in dejstev si bom pomagala z deskriptivno metodo, analizo pisnih virov, intervjujem ali znanstvenim razgovorom ter komparativno metodo. Deskriptivno metodo, ki podaja opis oz. oriše meje pojava, ki je predmet analize (Flere v Grošelj 2004, 11), bom uporabila pri opisu poteka neurja in zaporednosti izvedenih ukrepov kriznih akterjev ter dogodkov po neurju. Pridobljene pisne vire, med katere se uvrščajo glede na preučevano temo uradni dokumenti (zapisniki sestankov, poročila o dejavnostih, dnevniki dela, ukazi, sklepi organov, uradna mnenja, analize delovanja sistemov ipd.), sporočila za javnost, objavljene strokovne analize, strokovni ter znanstveni članki, publicistični članki in prispevki na svetovnem spletu, v elektronskih (TV, radio) in tiskanih medijih, bom poskušala analizirati z vidika osredotočenosti na zaznavanje vsebine in pomena sporočil (Flere v Grošelj 2000, 11). S tem bom spoznala med drugim tudi teoretično podlago za temo diplomske naloge, s čimer bom lažje pripravila vprašanja za izvedbo verjetno ključne metode za pridobitev glavnine informacij, tj. intervjuja ali znanstvenega razgovora. Slednji je tehnika zbiranja podatkov s pogovorno komunikacijo (Flere v Grošelj 2000, 12), ki je lahko (ne)strukturiran osebni ali skupinski intervju. Za pridobitev ključnih dejstev se bom osredotočila na nestrukturiran osebni intervju s poveljniki občinskih CZ, če bo treba, pa tudi z župani ali drugimi člani občinskih štabov CZ. Vsi pridobljeni podatki bodo služili kot osnova za izvedbo primerjalne analize, ki bo razkrila podobnosti in razlike pri odzivanju in delovanju štirih občin na področju zaščite in reševanja v primeru neurja julija 2008.

2 Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami

Sistem zaščite in reševanja oz. sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je organiziran kot poseben del nacionalnovarnostnega sistema. Eden prvih korakov, ki jih je samostojna Slovenija naredila na področju zaščite, reševanja in pomoči, je bila ločitev varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami od obrambnega sistema (URSZR 2009a). Poglavitni namen ločitve je bil, da se to področje organizira kot celovita interdisciplinarna dejavnost ter da se vse reševalne službe in druge namensko organizirane sile za zaščito, reševanje in pomoč povežejo v organizacijsko in funkcionalno enoten sistem (URSZR 2009b). Danes sistem sestavljajo sile za zaščito, reševanje in pomoč na različnih ravneh (občinska, regijska in državna), prostovoljne² ter poklicne reševalne službe³, Civilna zaščita⁴ in določene gospodarske družbe, zavodi in druge organizacije, ki se glede na naravo svoje dejavnosti vključujejo v ta sistem. Civilna zaščita je organizirana kot poseben namenski del sistema zaščite in reševanja (URSZR 2009a).

Vsak nivo delovanja ima torej svoje predstavnike, institucije, pristojnosti in naloge, s katerimi se poskuša prebivalstvo čim bolj zavarovati pred učinki in posledicami tako naravnih kot antropogeno povzročenih nesreč. Občinska raven je tisti prvi in tudi najhitrejši akter, ki po nesreči aktivira svoje sile in sredstva z namenom, da se vsakdanje življenje prizadetih vrne v normalne rutine. Prav akterji najnižje ravni predstavljajo bistvo celotnega sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, saj delujejo neposredno na kraju nesreče. Vstop višjih ravni na prizadeto območje lokalne skupnosti ni nujno vedno dober, saj enote na državni in regijski ravni ne poznajo oziroma preslabo poznajo okolico lokalne skupnosti. Zaradi tega lahko pride do upočasnenosti reševanja in pomoči prizadetim ljudem, saj je potrebno še dodatno usklajevanje in usmerjanje državnih enot, poleg usmerjanja domačih, lokalnih enot ZiR. Problem se lahko pojavi predvsem pri občinah, kjer so štabi CZ manjši, (ne)delovanje štaba pa je vprašanje odcepitve ali nastanka nove občine in prehodnega obdobja, znotraj katerega se sproži proces vzpostavljanja institucij, med drugim tudi institucij za zaščito

² Prostovoljne reševalne službe sestavljajo prostovoljni gasilci, Rdeči križ, Slovenska karitas, potapljači, kinologi, taborniki, skavti, radioamaterji, Gorska reševalna služba, Jamarska reševalna služba itd. (URSZR 2009a).

³ Poklicne reševalne službe sestavljajo poklicni gasilci, javna zdravstvena služba, javne službe socialnega varstva, javna veterinarska služba, ekološki laboratorij, rudarske reševalne enote, enota za reševanje ob nesrečah z jedkimi snovmi, mobilna meteorološka enota, gospodarske javne službe, javne službe regijskega ter državnega pomena in organizacije po pogodbi (URSZR 2009a).

⁴ Civilno zaščito popolnjujejo ekipe prve pomoči, enote za veterinarsko prvo pomoč, tehnične reševalne enote, enote za RKB obrambo, službe za vzdrževanje in uporabo zaklonišč, enote za varstvo pred neeksplozivnimi ubojnimi sredstvi, enote za proženje snežnih plazov, enota za hitre reševalne intervencije in službe za podporo (URSZR 2009a).

in reševanje. Prav tako sta regijska in državna raven številčno manjši, njuna aktivacija za posredovanje ob nesreči pa je sprožena po izpolnitvi določenih pogojev. Posledično se bom v diplomski nalogi osredotočila na raziskovanje osnovne, lokalne ravni odzivanja ob neurju. Pri posameznih občinah bom preučila odziv, odločanje v in po neurju ter sprejete ukrepe za zmanjšanje posledic neurja. Moja teza, ki jo bom raziskovala tekom diplomske naloge, pravi, *da so soočanje s posledicami neurja julija 2008 vodile majhne formalne skupine odločevalcev na lokalni ravni*. Večina raziskovalcev kriznega upravljanja in vodenja namreč ugotavlja, da je celotna moč odločanja le redko v rokah posameznika, pogosto je tudi omejena. Tako je najpogostejša oblika odločanja majhna odločevalska skupina ali štab (Grošelj 2004, 56). Prav tako se odločitve v okviru kriznega upravljanja in vodenja sprejemajo v odločevalskih enotah, ki so upravno-administrativno sistematizirane in katerih sestava je formalizirana v predkriznem načrtovanju (t'Hart, Stern in Sundelis v Grošelj 2004, 59). Obenem je pomembna tudi raven (de)centraliziranosti znotraj sistema kriznega upravljanja in vodenja ter tudi znotraj odločevalske skupine. Pri tem se opazuje raven odločanja, na kateri delujejo posamezni organi odločanja (strateški ali operativni, na nadnacionalni, nacionalni, regionalni ali lokalni ravni) (Stern v Grošelj 2004, 59).

3 Opis neurja

Nevihтно neurje na območju občin Medvode, Vodice, Kamnik in Gornji Grad dne 13. julija 2008 je bilo “s stališča operativnega spremljanja vremenskega dogajanja del skupka vremenskih neurij”, ki je potoval preko celotne Slovenije v obdobju med 13. in 14. julijem 2008. Po mnenju mnogih je bil to na območju Slovenije doslej očitno najmočnejši nevihtni sistem⁵, ki je imel še posebej uničevalno moč 13. julija med 14. in 17. uro (Šalomon 2008). Glede na uničujoči učinek so bila neurja osredotočena na posamezna območja (nedelja, 13. julij – kamniško, štajersko, pomursko; ponedeljek, 14. julij – goriško), njihov vzrok pa je bil prehod izrazite hladne fronte oziroma zamenjava zračnih mas, kar je potekalo ob zelo močnih višinskih vetrovih. Padavine so se 13. in 14. julija pojavljale povsod po Sloveniji v obliki kratkotrajnih ploh in neviht. Močnejše padavine z lokalno zelo močnimi neurji so se pojavljale v pasu od Krasa preko Cerkljanskega pogorja, severno od Ljubljane proti Kamniku in preko Celjske kotline ter

⁵ Nevihtni oblak je nastal ob 10.10 UTC (12.10 po poletnem času) nad Tržaškim zalivom in nato potoval proti severovzhodu Slovenije. Prepotoval je celotno ozemlje Slovenije v dobrih 4 urah – ob ca. 11.10 UTC je bil na območju Idrije, ob 12.10 UTC na območju Kamnika, ob 13.10 v bližini Slovenj Gradca in ob 14.10 tik pred Mursko Soboto (ARSO 2008).

severno od Maribora do Prekmurja. Po poročilu Državne meteorološke službe takšne dnevne padavine niso ekstremne, ekstremni pa so bili kratkotrajni nalivi. Med neurji je ponekod padala tudi toča. Največji sunki⁶ vetra so bili izmerjeni v Ljubljanski kotlini, na Rogli in v Pomurju (ARSO 2008). Sunki vetra so po podatkih državne mreže meteoroloških postaj dosegali hitrost okoli 90 kilometrov na uro, ponekod pa je veter, predvsem kot piš ob nevihtah, v sunkih lokalno lahko presegel hitrost 120km/h. Na območjih, kjer je bil nevihtni piš še dodatno okrepljen zaradi konfiguracije terena in posledično dodatnega stekanja zraka, kot denimo v vasi Gozd nad Kamnikom (v nadaljevanju: Gozd), je povzročil največjo škodo (Šalamon 2008).

4 Neurje kot kriza

Pri nas so nevihte poleti pogost pojav⁷. Skoraj vsako leto se pojavljajo tudi manjši tornadi, ki pa so zelo redko zabeleženi, saj so kratkotrajni in razmeroma majhni. Močne nevihte povzročijo nenadne električne pretoke v obliki strele. Nevihte pogosto spremljajo močni nalivi ali toča ter močan veter (Zupančič 2006, 3,8–9). Po poročilu Državne meteorološke službe “tovrstni vremenski dogodki niso neobičajni”. Za takšen dogodek so značilne “izrazite spremembe v zračni masi, kar pomeni, da se ob dogajanjih pred takšno spremembo običajno sprosti precej energije, kar se je kazalo v močnih sunkih vetra, nalivih in toči” (ARSO 2008). Močno deževje lahko po večji nesreči dodatno prizadene prebivalce in obremeni ukrepanje nosilcev odločanja, saj otežuje reševanje in odpravljanje posledic naravnih nesreč. Takšna neurja uničujejo ceste, železnice, infrastrukturo in telekomunikacijsko mrežo (Zupančič 2006, 3,8–9). Medtem ko močno deževje v neurju julija 2008 ni povzročilo večje škode, sta razdejanje za seboj pustila prav toča in sunkovit veter.

V obrambo pred točo je bilo veliko dela in finančnih sredstev vloženih že v osemdesetih letih 20. stoletja, vendar so kasnejše analize tako slovenskih kot evropskih strokovnjakov pokazale, da preprečevanje nastanka toče z izstreljevanjem raket in posipanjem oblakov s srebrovim jodidom ni dokazano učinkovito in je morda celo škodljivo (Zupančič 2006, 7). Zato so zahodne države ter tudi Slovenija, razen na

⁶ Največji sunki so bili izmerjeni 13. julija med 15. in 17. uro na Kredarici (30,2 m/s), Rogli (23,6 m/s), v Radencih (22,9 m/s), na letališču Brnik (22,7 m/s) in v Murski Soboti (21,8 m/s) (ARSO 2008).

⁷ Tudi sicer Slovenija v Evropi sodi med območja z največjo pogostnostjo neviht, na kar kaže število zabeleženih nevihtnih dni v določenem obdobju. Petkovšek je prav na podlagi beleženja neviht odkril, da sodi območje, ki sega od Tržaškega zaliva prek osrednje Slovenije in vzhodne Avstrije do Dunaja, celo med najbolj nevihtna območja na svetu (Gregorič in Poredoš 2000, 325).

območju Maribora (Červek 2009), raketno obrambo pred točo kmalu opustile (Gregorič in Poredoš 2000, 325). Obrambo pred točo v Evropi kljub analizam še vedno izvajajo v Avstriji, Grčiji, Franciji, Romuniji ter na Hrvaškem (Červek 2009). V Sloveniji obrambo izvaja Letalski center Maribor, ki pa bi, glede na spremembe podnebja v zadnjem času, potreboval še več letal. Temu pa nasprotuje Agencija RS za okolje (Kozorog Blatnik 2009), ki trdi, da sta najboljši obrambi pred točo zaščitna mreža in zavarovanje (ARSO 2005).

Sunkovit veter, imenovan tudi nevihtni piš (ang. downburst), je pihal v povprečju s hitrostjo 22 m/s. Takšni sunki spadajo po Beaufortovi lestvici med viharen veter, ki je uvrščen v deveto stopnjo (Infonavtika 2009). Veter v neurju je torej kar za štirikrat presegel povprečno jakost vetrov na Slovenskem, ki znaša od 1,5 do 2,5 stopnje po Beaufortu (NPVNDN, 2.2.1.9 tč.). Takšen veter povzroča lažje poškodbe na stavbah (trga žlebove, ruši dimnike, odkriva opeko s streh) in ni za naše kraje med neurji nič kaj nenavaden. Ker pa je močan veter 13. in 14. julija nastal med nevihtami, je bil tudi močno lokalno odvisen. To pomeni, da je lahko na sorazmerno kratkih razdaljah prihajalo do velikih razlik v hitrosti vetra. Prav tako je Agencija RS za okolje na svojih merilnih napravah beležila zgolj vodoravno komponento hitrosti vetra, navpična komponenta hitrosti⁸ je bila neznana. Posledično je prav slednja tista, ki največkrat povzroči večjo škodo na objektih, kakršen je bil primer hudo poškodovanih objektov v vasi Gozd, drugih poškodovanih objektov v ostalih občinah in primer uničenega gozda na širšem območju Kamnika in Gornjega Grada (ARSO 2008).

Sama narava takšnih vremenskih procesov, kamor lahko uvrstimo tudi neurje julija 2008, onemogoča napovedovanje natančnejših lokacij in časa nastanka nevihtnih ujm. Močni nevihtni oblaki se lahko razvijejo v približno eni uri in opustošijo posamezna območja. Opozorilo pred pojavom močnih neviht je sicer lahko izdano 24 ur vnaprej, vendar niti uro vnaprej ni moč z gotovostjo napovedati območja, ki ga bo takšna ujma prizadela (Gregorčič 2006, 3). Po podatkih državne meteorološke službe je možno napovedovanje zgolj kratek časovni interval naprej (do 2 uri). Takšne napovedi so del t. i. "nowcastinga" (izdelava zelo kratkoročnih napovedi), vendar pa tak sistem v

⁸ Prav navpična komponenta hitrosti vetra je izrednega pomena za veter med nevihtnim pišem, saj nastane, ko se hladen zrak z nevihtnega oblaka zaradi večje gostote pospeši proti površini. Hitrost vetra je zaradi tega večja, kot jo izmerimo na merilnih mestih. Prav tako ima veter pri vrtinčenju veliko navpično komponento, zaradi česar je lokalna hitrost vetra zelo verjetno presegla izmerjeno (ARSO 2008).

Sloveniji še ni operativno delujoč (ARSO 2008).

Izrednih vremenskih dogodkov tako ne moremo preprečiti, lahko pa z vnaprejšnjim opozorilom zmanjšamo tveganje za materialno škodo in celo za izgubo človeških življenj. Načrtovanje aktivnosti, ki so odvisne od vremena, je vsekakor smiselno prilagajati pričakovanim vremenskim razmeram in pri tem upoštevati izdana opozorila. Največji problem za napovedovanje pa predstavljajo prav poletna neurja (Gregorčič 2006, 3).

Neurje julija 2008 tako predstavlja dogodek, v katerem so se pojavile poškodbe in škoda, pri čemer pa sam dogodek ni bil namerno izzvan, za razliko npr. od vojn, umorov ali vandalizmov. Pojavili so se nenamerni "vzroki" in nezaželene posledice, zaradi česar se neurje opredeljuje kot nesreča (Polič 1994, 17). Poletni val neurij s točo in silovitim vetrom leta 2008 je zajemal močne in nenadne klimatske in meteorološke spremembe. Neurja 13. in 14. julija, 8. avgusta, 15. in 16. avgusta ter 23. avgusta uvrščamo med naravne nesreče, za katere je bila značilna:

- nenadnost in nepričakovanost razvoja, ki je deloma posledica nezmožnosti natančnega napovedovanja takšnih dogodkov,
- velika moč neurij, ki se je odražala tudi v vidnem razdejanju, kar je povzročilo določene motnje v delovanju lokalnih skupnosti ter
- večje število vrhuncev, ki so predstavljali trenutke, po katerih se je vremensko stanje nad določenim krajem stabiliziralo; obenem lahko na vrhunec gledamo kot na premik v oceni od grožnje k izgubi ali kot točko, v kateri sta škoda in motnja največji (Polič 1994, 22).

Neurje 13. julija 2008 lahko z vidika tipologije kriz (Rosenthal, Boin in Comfort v Malešič 2004, 13) uvrstimo med hitro pojemajoče krize, saj se je odvijalo znotraj enega popoldneva. Nevihтна celica se je izoblikovala hitro in zaradi ustreznih vremenskih razmer na svoji poti v dobrih štirih urah prepotovala celotno Slovenijo. Pri tem je, po poročanju s posameznih krajev, razvila uničujoč učinek s točo in silovitim vetrom, predvsem zaradi konfiguracije terena. Pri tem neurje v posameznih huje prizadetih krajih ni divjalo več kot 20 minut. Vsa poletna neurja 2008 so zaradi destruktivnosti svojega delovanja zahtevala aktivacijo kar 66 občinskih štabov civilne zaščite, pri tem pa se v diplomski nalogi sama osredotočam na 4 aktivirane občinske štabe. Po mojem mnenju je takšno neurje relativno nov uničujoč pojav v Sloveniji. Sicer je bilo zabeleženo že nekajkrat, vendar pa takšnega učinka, kot smo mu bili priča lansko poletje, ni razvilo še nikoli.

Neurje bom preučevala z vidika odločanja (Malešič 2004, 11–12), ki se osredotoča na znotrajdržavne procese. Znotraj tega se uvrščajo posamezni akterji, ki sprejemajo odločitve v krizi. Poudarek bo na posameznih občinah in njihovih strokovnih službah, ki so delovale na lokalni, tj. občinski ravni, njihovem odzivu, sprejetih ukrepih, hitrosti aktiviranja, sprejemanju in izvajanju ukrepov po neurju.

5 Kronologija dogodkov⁹

Nedelja, 13. julij 2008 (dan neurja):

14.00: nad Medvodami se razbesni neurje z močnim vetrom in izrazito močno intenziteto padavin

14 in nekaj minut: klici na pomoč z Regijskega centra za obveščanje (ReCO) Ljubljana in s strani občanov občine Medvode, neurje zajame občino Vodice

14.08: desetminutno neurje z močnim vetrom zajame kamniško območje

14.15: aktiviranje vseh šestih prostovoljnih gasilskih društev z operativnimi gasilskimi enotami v občini Medvode (55–60 gasilcev) in aktivacija štaba vodenja intervencije (vodili in sestavljali so ga gasilci)

14.20: obvestitev podžupana in poveljnika CZ Medvode o intervenciji in neurju, poveljnik CZ občine Medvode je bil zaradi obveznosti odsoten, zaradi česar sta koordinacija in sprejemanje posameznih odločitev prve dni po neurju potekali telefonsko med poveljnikom CZ in štabom intervencije (gasilci)

po 14. uri: v odpravo posledic neurja v občini Vodice se vključijo prostovoljna gasilska društva ter štab Civilne zaščite občine Vodice, ki ga je sklical župan; aktivacija gasilcev občine Kamnik s strani ReCO

med 14.30 in 15.30: močno neurje z vetrom, točo in dežjem je na območju zahodnoštajerske regije zajelo 7 občin, med njimi tudi občino Gornji Grad

⁹ Dejstva in informacije so zbrani iz naslednjih virov: Dnevnik (16. 7. 2009): Po neurju še ekološka katastrofa; Republika Slovenija, Predsednik vlade Republike Slovenije (16. 7. 2008): Premier Janez Janša: Vlada pripravlja ukrepe za odpravo posledic neurja in apelira k solidarnosti; NSi Kamnik (29. 7. 2008): Vlada RS dodelila občini Kamnik največ sredstev za odpravo posledic ujme; URSZR (2008): Neurja v Sloveniji 13. in 14. julija; Jarc, Franci (15. 7. 2008): Poročilo o posredovanju operativnih gasilskih enot Gasilske zveze Medvode v neurju 13. in 14. julija 2008; Bezovšek, Anton ml. (2008): Poročila v neurju: 13. 7. 2008, Poročilo o delovanju gasilskih enot v neurju dne 13. 7. 2008; URSZR (31. 7. 2008): Neurje v Zahodni Štajerski 13. 7. 2009; Bezovšek A. ml., poveljnik civilne zaščite občine Gornji Grad, osebni intervju; Vavpetič B., namestnica poveljnika civilne zaščite občine Kamnik, osebni intervju; PGD Kamnik (2009): Bilten PGD Kamnik za leto 2008; Občina Vodice (2008): Sprejeti ukrepi Občine Vodice se izvajajo v celoti, Škodo si je ogledal tudi minister za okolje in prostor Janez Podobnik, Poškodovanih je tudi veliko stanovanjskih stavb ter gospodarskih poslopij, Župan Brane Podboršek s svojimi službami sprejema vse potrebne ukrepe za odpravo posledic neurja, Nastalo škodo v Osnovni šoli Vodice sta si ogledala tudi minister za šolstvo in šport Milan Zver ter poveljnik Štaba Civilne zaščite RS Miran Bogataj.

15.00: aktivacija štaba CZ občine Kamnik v operativni sestavi in pogodbenih podjetij (Komunalno podjetje Kamnik, Žurbi team Kamnik) ter vzpostavitev povezave z drugimi intervencijskimi službami (Policija Kamnik, Zdravstveni dom Kamnik, Cestno podjetje Ljubljana), na sedežu štaba CZ občine Kamnik je aktivirana ekipa za logistiko ter ekipa za podporo in administrativno delo, sestavljena iz članov PGD Kamnik, gasilci in pripadniki CZ občine Kamnik izvajajo naloge zaščite in reševanja, odstranjujejo podrti drevesa, pomagajo krajanom pri pokrivanju streh z gradbeno folijo

16.00: poveljnik CZ občine Gornji Grad aktivira občinski štab in ekipo prve pomoči CZ za pomoč v slučaju poškodb aktiviranih reševalcev, sestanek štaba CZ občine Gornji Grad v pisarni pri županu, v občini Gornji Grad se v soočanje s posledicami neurja vključi tudi pogodbeni podjetja, prostovoljce in društva (gozdarska služba, celjski logistični center, dežurna posadka gorskih reševalcev z vojaškim helikopterjem in gorski reševalci GRS Kamnik)

Na območju Kranjskega Raka v občini Kamnik in na območju Kašne planine v občini Gornji Grad so posredovali tudi dežurni gorski reševalci z vojaškim helikopterjem in ekipa HNMP s policijskim helikopterjem, ki so na zdravljenje prepeljali tri poškodovane osebe. Eno osebo so oskrbeli reševalci ZD Kamnik.

17.00: hiter sestanek štaba vodenja intervencije v občini Medvode, kjer se pregleda delo in naredi plan za nadaljno pomoč

18.00: očiščena regionalna cesta Gornji Grad – Kamnik; poveljnik Gasilske zveze Medvode o nastali situaciji obvesti regijskega poveljnika, vendar pa regijski štab CZ ni aktiviran

21.00: zaključitev intervencije v občini Gornji Grad in sklic sestanka vodij interventnih ekip v gasilskem domu Nova Štifta

22.00: zaključitev gasilske intervencije prvega dne neurja v občini Medvode

Župan občine Vodice je sprejel ministra za šolstvo in šport Milana Zvera in mu skupaj z ravnateljico OŠ Vodice predstavil obseg posledic neurja na osnovni šoli. Minister je zagotovil, da bo vlada pomagala pri odpravi škode na šoli. Župan je sprejel tudi poveljnika Civilne zaščite Republike Slovenije Mirana Bogataja, ki je županu ponudil najnujnejšo pomoč za odpravo posledic neurja. Obenem si je minister Zver ogledal tudi poškodovano osnovno šolo na Duplici v Kamniku.

Ponedeljek, 14. julij 2008 (prvi dan po neurju):

3.43: zaključek intervencije gasilcev občine Kamnik v prvem dnevu neurja

5.00: pričetek drugega dne interveniranja v občini Kamnik

6.00: pričetek drugega dne intervencije v občini Gornji Grad

dopoldne: v delo se v občini Kamnik vključi Center za socialno delo Kamnik za nudenje socialne pomoči in Rdeči križ Kamnik za humanitarno pomoč, steče tudi akcija glede odvoza poškodovane strešne kritine, župan občine Kamnik imenuje 4 komisije za ocenjevanje škode po neurju; v občini Gornji Grad je bila imenovana občinska komisija za ocenjevanje škode na stvareh, infrastrukturi in gozdu; v občini Vodice župan imenuje dve komisiji za ocenjevanje škode

13.00: aktivacija vseh gasilskih enot v občini Kamnik; za pomoč se, v skladu z občinskim načrtom zaščite in reševanja ob naravnih nesrečah, zaprosi gasilce iz sosednjih občin (Komenda, Mengeš, Domžale)

21.00: končanje gasilskega dela intervencije v občini Medvode, nadaljnje delo prevzame CZ občine Medvode s strokovnimi službami

22.40: zaključek intervencije gasilskih enot v občini Kamnik

Škodo, ki je nastala po neurju, si je v občini Vodice ogledal minister za okolje in prostor Janez Podobnik. Župan občine Vodice mu je izrazil pričakovanje glede državne pomoči pri odstranjevanju posledic neurja.

Opustošena območja Kamnika in Gornjega Grada si je ogledal notranji minister Dragutin Mate, ki prizadetim v neurju obljubi, da jim bo država pomagala.

Torek, 15. julij 2008 (drugi dan po neurju):

7.00: skupaj z OŠCZ Kamnik se na sedežu PGD Gozd organizira krajevni štab CZ, kjer sta vedno na razpolago dva gasilca, v vas Gozd se dostavi bivalni zabojnik skupaj z agregatom iz državnega skladišča materiala za zaščito in reševanje v Rojah pri Ljubljani za najbolj prizadeto družino

V občini Vodice se odpre zbirni center za odpadke Vodice, ki je deloval do 21. 7. 2008.

14.00: preusmeritev vseh delujočih sil za zaščito, reševanje in pomoč v občini Kamnik v vas Gozd nad Kamnikom

22.40: zaključek intervencije v občini Kamnik

Sreda, 16. julij 2008 (tretji dan po neurju):

V občinah Kamnik in Gornji Grad sta župana sprejela predsednika vlade Janeza Janša in poveljnika CZ RS Mirana Bogataja in jima razkazala posledice neurja. Na tem

območju so obiskali najbolj prizadeto vas Gozd, prelaz Črnivec ter zaselka Šmiklavž in Tirosek. Vas Gozd obiščejo tudi drugi pomembnejši funkcionarji.

Petek, 18.julij 2008 (5 dni po neurju):

deaktivacija gorskih reševalcev GRS Kamnik, pogodbenih podjetij, prostovoljcev in društev za delovanje po neurju v občini Gornji Grad

Nedelja, 20. julij 2008 (1 teden po neurju):

13.00: zaključek operativnega delovanja krajevnega štaba CZ občine Kamnik v vasi Gozd nad Kamnikom

Petek, 25. julij 2008 (12 dni po neurju):

zaključek operativnega delovanja štaba CZ občine Gornji Grad

zaključek popisovanja škode s strani občinske komisije za ocenjevanje škode na stvareh, infrastrukturi in gozdu v občini Gornji Grad

Torek, 29. julij 2008 (16 dni po neurju):

Vlada Republike Slovenije je na seji vlade sprejela Sklep o dodelitvi sredstev za enkratno pomoč pri obnovi uničenih oz. močno poškodovanih stanovanjskih objektov zaradi neurja s točo in vihnim vetrom z dne 13. in 14. julija 2008. Od skupaj 682.000 € je občini Kamnik dodeljenih 240.000 €, občini Gornji Grad 50.000 € in občini Vodice 14.000 €. Sredstva bodo posameznemu upravičencu dodeljena s strani župana občine s sklepom, v katerem določi obseg sredstev in namen uporabe sredstev v skladu z določili 21. člena Zakona o lokalni samoupravi.

6 Ključne odločitve in dileme

Pri raziskovanju kriznega odzivanja je velikokrat pomembno prikazati posebne okoliščine, v katerih akterji sprejemajo odločitve. Slednje namreč pomembno vplivajo na nadaljni potek soočanja s posledicami krize ali konkretno na (ne)uspešno rešitev določene situacije (Grošelj 2004, Malešič 2004).

6.1 Določitev prioritete pri sprejemanju klicev na pomoč

V tem neurju se je pokazala izredna solidarnost in sočutje ljudi do sočloveka, vzajemna in osebna zaščita ter hiter odziv civilne družbe. Ljudje, še posebej tisti, ki so imeli zgolj manjšo škodo, se niso zatekali k številki 112, ampak so poskusili nastalo škodo sanirati sami. Tako se ni obremenjevalo centra za obveščanje, obenem pa je bila dostopnost številke 112 odprta za hujše oškodovance, ki so potrebovali pomoč civilne zaščite in drugih služb, delujočih na področju zaščite in reševanja pred naravnimi in drugimi nesrečami (Vavpetič, osebni intervju, Bezovšek, osebni intervju). Klici glede manjših zadev so se pojavljali, vendar je bilo na območnem centru za obveščanje, ki je bil vzpostavljen na osrednji gasilski postaji v Kamniku, ukazano, da se prioriteta nameni klicem v povezavi s pokrivanjem streh in neprehodnostjo cest. Razlog za to je bila odročnost vasi, kjer se nahajajo bolniki in starejši ljudje, ki jih dnevno oskrbuje zdravstvena služba Kamnik, in možnost, da zaradi dela na višini pride do poškodb gasilcev, reševalcev, delavcev, krajanov in drugih sodelujočih pri odpravi posledic neurja. Prav zato so sile ZiR dolžne v prvi vrsti poskrbeti za prehodnost cest do naselij zaradi potreb policije, reševalnih vozil, gorskih reševalcev in tudi gasilcev. Določene ceste so bile prav zaradi izpostavljenih prioritete prevozne šele v dneh po neurju (Vavpetič, osebni intervju).

6.2 Neustreznost postopkov obveščanja pri dobavi PVC folije

Takoj po neurju so v Gornjem Gradu gasilci in enote CZ poškodovane hiše zaščitili s PVC folijo iz občinskih zalog (Bezovšek, osebni intervju). Preostanek folije je zagotovila Izpostava URSZR Celje iz svojega logističnega centra (URSZR, 31. 7. 2008). Že dve uri po neurju je bil v občino z regijskega štaba dostavljen preostanek potrebne PVC folije za prekrivanje streh. Folija je bila dostavljena izjemno hitro zaradi poznanstev poveljnika CZ s posameznikom iz regijskega štaba, ki ga je takoj po neurju zaprosil za materialno pomoč. Ker je bil ta posameznik edina oseba, ki je bil takrat dosegljiva, ni bilo uradnega zaprosila. OŠCZ je po mnenju višjih ravni zaščite in reševanja deloval izven dogovorjenih postopkov obveščanja in poročanja v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, saj bi se moralo obvestilo in zaprosilo za pomoč izvesti preko ReCO. Vendar je bila to v danem trenutku edina naveza in najhitrejša možnost za pridobitev potrebnega materiala (Bezovšek, osebni intervju).

6.3 Odločitev o vzpostavitvi stika z vsemi prebivalci poškodovanega območja občine

Poveljnik CZ občine Gornji Grad takoj po neurju zaradi razpadlega informacijsko-komunikacijskega sistema ni imel informacij o stanju prebivalcev občine. Po hitrem ogledu prvih in najbližjih oškodovancev pod Črnivcem na gornjegrajski strani, kjer je neurje za seboj pustilo največje opustošenje (gre za hribovsko območje občine z več manjšimi zaselki in obširno gozdno površino, zaradi česar so ceste večinoma speljane po gozdu in niso asfaltirane), je izdal povelje, da se do večera vzpostavi stik z vsemi gospodinjstvi na tem predelu občine. Za poveljnika CZ je bila takšna odločitev pomembna predvsem zaradi možnosti poškodb ljudi, ki bi lahko nastale bodisi zaradi podrtja strehe bodisi zaradi raztresenosti in presenečenosti nad udarno silo neurja. V primeru poškodb posameznikov bi tako lahko izdal naslednje povelje, ki bi se prioritetno nanašalo na čim hitrejšo sanacijo ceste za dostop reševalne službe do poškodovanih ljudi (Bezovšek, osebni intervju).

6.4 Možnost verižnega dogodka

Štab občine Gornji Grad je, kljub hitri vzpostavitvi najnujnejših potreb za vsakdanje življenje občanov, aktivno deloval še celoten teden po neurju. Po mnenju poveljnika CZ je deloval še predolgo, vendar je bil ukrep podaljšanja delovanja štaba izveden zaradi negotovosti vremenskega in okoljskega dogajanja. Pojavila se je nevarnost verižnega dogodka. Neurje je s silovitim vetrom podrlo drevesa, ki so zajezila potok Mačkovec na spodnjem območju Zadrečke doline. Drevje bi lahko povzročilo zajezitev vode, ki bi lahko zaradi svoje sile in neutrjenosti jezu povzročila poplavo in tako ogrozila večjo kmetijo pod spomeniškim varstvom. Sama intervencija je po neurju trajala 2 dni. Poveljnik CZ pa intervencije ni zaključil, dokler enote niso pristopile tako daleč k sanaciji, da so potok izpraznile, saj je bila nevarnost zajezitve velika predvsem zaradi napovedi neviht in sicer slabega vremena (Bezovšek, osebni intervju).

6.5 Psihološki vidik neurja

Izredno pozitivna izkušnja s psihološkega vidika se je v vasi Gozd pokazala v odločitvi vodje intervencije, da k vsaki poškodovani hiši že v nedeljo popoldne, predvsem pa v naslednjih dneh, dodeli nekaj gasilcev, ki so prizadetim občanom pomagali pri sanaciji. Namen tega je bila pomoč pri sanaciji in pogovor s prizadetimi ljudmi, kako naj tudi sami poskusijo odpraviti nastalo škodo. Tako so v prvi vrsti negativen psihološki učinek nekoliko zmanjšali že gasilci. Po neurju je bil aktiviran tudi

Center za socialno delo¹⁰, ki pa bi imel v primeru smrtnih žrtev veliko zahtevnejšo nalogo. Večji negativen psihološki učinek neurja je preprečila tudi hitra odzivnost pristojnih teles za delo ob naravnih in drugih nesrečah ter tudi odzivnost ljudi, ki so pomagali pri odpravi posledic neurja. Prav tako je bilo med predsednike krajevnih skupnosti poslano sporočilo, naj v primeru, če opazijo potrebo po socialni ali psihološki pomoči prizadetim, takoj obvestijo Center za socialno delo ali namestnico poveljnika CZ Kamnik. V vas Gozd v obdobju po neurju Center za socialno delo ni poslal nikogar, saj se je odzivanje po nesreči dogajalo izjemno hitro. Praktično je bilo tekom tedna po neurju začasno pokritih in popravljenih že večje število hiš, prav tako se je tekom tedna na pomoč odzvalo ogromno število ljudi iz celotne Slovenije, tako da potrebe po psihološki pomoči s strani prizadetih domačinov ni bilo zaznane. Vse skupaj je potekalo koordinirano, tako odzivanje, reševanje in sanacija kot tudi ocenjevanje škode (Vavpetič, osebni intervju). Takoj po neurju je bilo sicer med krajanji Gozda opaziti nekaj šoka in stresa. Slednji se je pojavil predvsem zaradi izkustva s podobnim neurjem, ki pa se je razvilo v mnogo manjšem obsegu (odkritih nekaj gospodarskih objektov in podrtih nekaj kozolcev ter dreves), in sicer prav tako na nedeljo 13. julija, pred 32 leti, leta 1976 (Vavpetič, osebni intervju).

Po mnenju poveljnika CZ občine Gornji Grad je z vidika psihološkega učinka na prizadete ljudi v neurju ali drugi nesreči pomembno tudi delovanje župana. Župan bi moral po vsaki nesreči obiskati ljudi, saj s tem vpliva na njihovo zaupanje in gotovost, da bo občina poskrbela zanje. Zanimivo je dejstvo, da je po neurju v razgovorih z ljudmi deloval tudi župnik Nove Štifte. Pri odpravljanju materialne škode sicer ni imel kakšne večje vloge, vendar je bila njegova navzočnost pomembna z vidika psihološkega učinka na ljudi, saj je bil na razpolago za pogovor in nudenje duhovne pomoči. (Bezovšek, osebni intervju).

7 Izbrane analitične teme

Praksa analiziranja kriznega odzivanja je kot pomoč pri analizi opredelila številne analitične teme, ki jih je sicer potrebno vedno opazovati kot del zaključene celote (Grošelj 2004, Malešič 2004). Za potrebe parcialne analize se osredotočam na pet

¹⁰ Center ima tako kot CZ in policija tudi svoje načrte zaščite in reševanja ob nesrečah, predvsem pa je bila funkcija centra pomoč socialno ogroženim, prizadetim, starejšim in nemočnim ljudem v neurju (Vavpetič, osebni intervju).

analitičnih tem, ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo, vendar s tem omogočajo bolj pregledno in poglobljeno preučevanje kriznega odzivanja po neurju.

7.1 Preventiva na področju zaščite in reševanja (državna, lokalna raven)

Nacionalni program varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami¹¹ med najpogostejše naravne nesreče, ki prizadenejo Slovenijo, uvršča tudi neurja s točo (VPVNDN, 2.2.1 tč.). Kot obliko preventive pred takšnimi ujmani priznava že izdelane delne načrte ukrepanja v nesreči za infrastrukturne objekte (ceste, železnice, elektrika). Za izboljšanje stanja pa izpostavlja še naslednje: – zagotoviti zgodnje in hitro napovedovanje grozeče nevarnosti, – posodobiti meteorološko radarsko pokrivanje države, – izdelati strategijo in program varstva pred vremenskimi ujmani v kmetijstvu ter ga začeti izvajati; – vzpodbujati zavarovanje posevkov pred nastalo škodo; – nadaljevati ukrepe za zagotovitev večje odpornosti sistema za prenos električne energije pred učinki vremenskih ujm, zlasti obilnih snežnih padavin in žleda (NPVNDN, 4.1.6 tč.). Gre za preventivne ukrepe, kamor spadajo vsi ukrepi, s katerimi se prepreči nevarnost nastanka nesreče, oziroma ukrepi, s katerimi se zmanjša škodljive posledice nesreče (ZVPNDN, 8. čl.). Pri tem mora imeti vsaka občina pripravljeno oceno ogroženosti, ki je kakovostna in količinska analiza naravnih ter drugih danosti za nastanek naravne in druge nesreče, z oceno možnega poteka in posledic nesreče, s predlagano stopnjo zaščite pred nevarnostmi ter predlogom preventivnih in drugih ukrepov za zaščito, reševanje in pomoč (ZVPNDN, 8. čl.). Država in lokalna skupnost pri zagotavljanju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, v skladu s svojimi pristojnostmi, prednostno organizirata izvajanje preventivnih ukrepov (ZVPNDN, 12. čl.).

V občini Medvode samostojnega in posebnega načrta za zaščito in reševanje v primeru neurja s točo in silovitim vetrom ni, je pa del splošnega načrta. Možnost razvoja nevihtnega neurja je zabeležena v oceni ogroženosti občine (Knez, osebni intervju), ki opredeljuje možno prisotnost ujm z viharji v občini zaradi njene geografske lege (Občina Medvode 2009). Ukrepi ob taki ujmi so zelo podobni ukrepom, ki se

¹¹ Z nacionalnim programom varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami se določajo cilji, politika in strategija varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v državi za najmanj pet let. Nacionalni program vsebuje: – ugotovitve iz ocen ogroženosti; – stanje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami; – opredelitev stopnje zaščite pred posameznimi naravnimi in drugimi nesrečami, temeljne cilje, naloge varstva in način njihovega uresničevanja; – pregled preventivnih ukrepov; – smernice za raziskovalno in razvojno delo; – smernice za organiziranje sil ter sredstev za zaščito, reševanje in pomoč; – smernice za izdelavo izobraževalnih programov; – analizo pričakovanih stroškov in koristi (Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, 2.41. čl.)

sprejmejo v drugih nesrečah (Knez, osebni intervju). Občina Medvode ima predviden način aktiviranja Sistema ZiR in vzpostavljen sistem alarmiranja, ki je povezan z ReCO. Aktiviranje Sistema ZiR, ki ga po veljavnih predpisih sestavljajo pripadniki CZ in prostovoljne operativne gasilske enote, se sproži, ko redne službe v prostoru ne morejo več obvladovati stanja zaradi razsežnosti nesreče (Občina Medvode 2009).

Načrti ukrepanja ob naravnih in drugih nesrečah, ocene ogroženosti, načrti zaščite in reševanja, obveščanja in alarmiranja ter popis razpoložljivih kapacitet¹² so v občini Vodice pripravljeni skladno z zakonodajo (Bizjak, osebni intervju, Čuk, dopisni elektronski intervju). Sicer pa občina konkretnega načrta za zaščito in reševanje v primeru takšnega neurja z močnim vetrom in točo nima, prav zaradi redkosti pojava (Bizjak, osebni intervju).

V oceni ogroženosti ima občina Kamnik predvideno, katere nesreče jo lahko prizadenejo ter kakšno je pričakovano stanje vremena po posameznih letnih časih¹³. Občina Kamnik ima načrte za reševanje ob požarih, nesrečah z nevarnimi snovmi, zemeljskih plazovih, poplavih, potresu in splošen načrt reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč, kamor spadajo visok sneg, toča, žled in tudi neurje. Sistem aktiviranja sil ZiR je pri vseh načrtih enak, skupne so tudi priloge, razlikujejo se samo v postopkih odzivanja. Pri silah ZiR namestnica poveljnika CZ Kamnik poudarja, da gasilci in klasične enote CZ za reševanje v primeru takšnega neurja z močnim vetrom in točo niso ravno povsem primerno opremljene, takšna neurja namreč v občini Kamnik niso pogosta nesreča, prav tako pa so se julija 2008 srečali s prvim tovrstnim uničujočim neurjem. Zaloge gradbene folije in ponjav so enote CZ Kamnik imele, predvsem zaradi ustaljene prakse vsakoletnega pregleda in popolnitve sredstev CZ. Prav zaradi tega na ravni občine obstajajo dogovori, pogodbe in poznanstva z obrtniki, podjetji in gospodarskimi družbami v bližnji okolici, ki so pripravljeni tudi na nedelovne dneve, v primeru kakršnekoli nesreče, trgovine odpreti in se maksimalno angažirati za dobavo opreme in materiala (Vavpetič, osebni intervju).

Občina Gornji Grad načrta za primer neurja s točo in močnim vetrom nima, ima pa druge načrte, in sicer za potrese, povodnji in ostale načrte, ki jih kot obvezne

¹² Znotraj popisa razpoložljivih kapacitet se uvršča možnosti prenočitve, zasilna zbirališča ob evakuaciji, popis kapacitet za prehrano, popis obrtnikov in zasebnogospodarskih podjetij, ki bi v primeru nesreče lahko pomagali, in sklenjene pogodbe z obrtniki in podjetji (Bizjak, osebni intervju).

¹³ Npr. višina voda, število deževnih dni, količina padavin, vetrovnost, možnost snežnih plazov, lega v kotlini, vpliv gorske klime na dolino itd. (Vavpetič, osebni intervju).

predpisuje država. Poveljnik CZ občine Gornji Grad redno spremlja napovedi vremenskega dogajanja. Obenem poteka stalno obveščanje o vremenskem dogajanju preko elektronske pošte s strani CORS. V primeru nesreče pa poveljnik CZ informacijo o tem dobi preko pozivnika, ki deluje v sistemu ZA-RE (Bezovšek, osebni intervju).

7.2 Zaznava nesreče s strani akterjev kriznega odzivanja v neurju

Naravne in druge nesreče imajo poleg objektivnih razsežnosti tudi pomembno subjektivno razsežnost. Slednja se osredotoča na subjektivno in družbeno oblikovano naravo zaznavanja nesreče in posledično na vpliv, ki ga ima zaznavanje na krizno upravljanje in vodenje. Pri tem gre predvsem za opredeljevanje vrednot, ki jih neka nesreča ali kriza ogroža (Grošelj, 2004, Malešič, 2004). V diplomski nalogi se osredotočam na subjektivno zaznavanje neurja s strani kriznih akterjev in morebiten vpliv zaznanega na odzivanje po neurju.

Občina Medvode se je že večkrat srečala z ujмами (žled januarja 1993, 2004 manjši vihar v nekaterih vaseh v občini Medvode). Viharji v občini Medvode niso redka nesreča, temveč kar redna naravna nesreča, zaradi česar je CZ pripravljena na soočanje z njimi. Edini problem je možnost večjega obsega neurja, ki bi presegel zmogljivosti tudi dolžnostnih enot občinske CZ. Občina Medvode je izpostavljena vsakoletnim naravnim nesrečam, kar potrjuje tudi poveljnik CZ, ko pravi »v kolikor ni vihar, je pa zagotovo povodenj« (Knez, osebni intervju).

Tako poveljnika CZ kot ostale občane in posameznike, odgovorne na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v občini Vodice, je neurje močno presenetilo, zaradi česar je bilo kakršnekoli ukrepe neposredno pred neurjem nemogoče izvesti. Obvestilo o samem neurju je poveljnik CZ prejel s strani občine. Aktivacijo ob neurju je izvedel ReCO v sistemu tihega alarmiranja, prvi pa je s pozivom v občini ukrepal župan (Čuk, dopisni elektronski intervju, Bizjak, osebni intervju). Mnenje poveljnika CZ občine Vodice ob napovedih takšnih neurij tako s strani ARSO, ReCO kot URSZR je kritično, predvsem z vidika napovedovanja neurij v poletnih mesecih in označevanja le-teh kot potencialno nevarnih. Slednje pri ljudeh ustvarja dodaten razlog za strah in paniko, ki lahko tekom divjanja neurja povzroči še večje težave in škodo (Bizjak, osebni intervju).

Informacijo¹⁴ o možnosti hujših neurij so s strani URSZR elektronsko dobili tako v CZ Kamnik kot tudi v dežurni službi PGD Kamnik, vendar pa vremenskega dogajanja niso intenzivno spremljali. CZ in gasilci občine Kamnik so se zavedali možnosti neurja, vendar niso predvidevali takšnega obsega in škode, ki jo je povzročilo. Pri ocenjevanju možnosti intenzitete neurja so se osredotočali na izkušnje iz prejšnjih let, ko so neurja povzročila manjšo škodo¹⁵ in je intervencija za odpravo posledic potekala kvečjemu dve uri. Informacija ReCO o neurju je aktivirala CZ Kamnik preko sistema tihega alarmiranja. Posledično je samo neurje, še posebej pa njegova uničujoča narava, močno presenetilo enote CZ, predvsem z vidika ugotavljanja poteka neurja. Zaradi razpadlega telekomunikacijskega in električnega omrežja nekaj časa po neurju niso znali natančno oceniti obsega in poteka neurja, zlasti zaradi geografske in urbane razdrobljenosti občine. Vendar pa ima občina Kamnik dobro organizirano stalno 24-urno dežurno službo, direktno telefonsko linijo in povezavo z ReCO vse od leta 1995 naprej. Ob vsaki večji nesreči se na mestu PGD Kamnik organizira območni center za obveščanje, kot ga pozna tudi Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Vavpetič, osebni intervju).

Neurje v CZ Kamnik ni bilo zaznано kot večja krizna situacija. Predvsem je enote CZ presenetil obseg in destruktivnost neurja. Za primer kakršnekoli naravne nesreče so načrti na občinski ravni vnaprej pripravljene, prav tako imajo na sedežu CZ prednostno telefonsko linijo, za delovanje dežurne službe imajo na sedežu CZ tudi agregat za nemoteno delovanje računalniške in radijske opreme tudi po sami nesreči, če pride do izpada električne energije. Prav tako je CZ v vseh drugih društvih na področju zaščite in reševanja zagotovila opremljenost dežurnih sob z zadostnim številom radijskih postaj, s čimer je zagotovljeno normalno delovanje sistema zvez. Celotno soočanje z neurjem je sledilo povelju, da je treba v obdobju intervencije posredovati hitro, predvsem pa varno tudi za reševalce, kjer se mora upoštevati varnost in zdravje pri delu (Vavpetič, osebni intervju).

Neurje, ki se je zgodilo v nedeljo, 13. julija 2008, so po podatkih poveljnika CZ občine Gornji Grad napovedovali ves teden. Prav tako je konec tedna dobil nekaj opozoril o možnosti hujšega neurja, nikakor pa ni predvidel takšne silovitosti neurja z ogromno materialno in premoženjsko škodo ter nepojmljivo škodo v gozdovih. Delo in

¹⁴ Poleg samega obvestila se ob takih situacijah običajno izdaja tudi dnevnoinformativni bilten in obvestila s strani Državne meteorološke službe (Vavpetič, osebni intervju).

¹⁵ Podrtih nekaj dreves, poškodbe na avtomobilih zaradi toče, podrtih nekaj električnih drog (Vavpetič, osebni intervju).

soočanje s posledicami neurja je bilo pod nadzorom, edino večjo negotovost so v štabu čutili prvi dve uri po neurju, ko je prišlo do izpada komunikacijskega in električnega omrežja. Slednje je povzročalo nevednost o stanju ostalih občanov na odročnejših predelih občine. Obenem je stres povzročala tudi napoved možnega novega vala neurja, ki je bil napovedan v večernih urah (Bezovšek, osebni intervju). Občina Gornji Grad ima mlad sistem CZ, prav tako je dokaj majhna, saj sodi med občine z manj kot 5000 prebivalci (okoli 2700 (Občina Gornji Grad)), zaradi česar ima posledično manjše število ljudi, ki popolnjujejo sile CZ. Že vsaka manjša gasilska intervencija je zato po mnenju poveljnika CZ občine Gornji Grad stresna, saj je nemogoče predvideti potek dogodkov in v zelo kratkem obdobju je treba sprejeti veliko odločitev ter ukrepov za zmanjšanje nevarnosti in ublažitev nadaljnih posledic.

V vseh občinah (razen v občini Vodice) so obvestilo o možnosti neurja prejeli, vendar takšnih posledic niso pričakovali. Splošna precepcija neurja je tako temeljila na presenečenosti nad udarno silo in hitrostjo poteka neurja. Temu pa je sledilo tudi odzivanje in soočanje s posledicami po neurju.

7.3 Krizno vodenje

Krizno vodenje in poveljevanje je v Sloveniji opredeljeno v Zakonu o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami in v njegovih podzakonskih aktih. Na nivoju občin je po zakonu odgovoren za zaščito in reševanje župan. Tako je župan tisti, ki za strokovno-tehnično podporo imenuje štab CZ, ki je sestavljen iz strokovnjakov za posamezna področja. Ob posamezni nesreči pa se štab ne sestavi vedno v celoti, ampak se aktivira v operativnem sestavu, ki ga sestavljajo poveljnik, namestnik poveljnika, vodja intervencije in tisti člani štaba, ki so za soočanje z določeno nesrečo in glede na obseg nesreče pomembni in potrebni.

Sistem CZ Kamnik je kontinuirano razvijajoč se sistem občinske civilne zaščite že od leta 1994/1995 dalje. Od sprejetja Zakona o lokalni samoupravi naprej, s katerim se je izvedel prenos pristojnosti nad delovanjem enot CZ na občinsko raven, poveljnik CZ občine Kamnik opremlja in gradi sistem tako, da je pripravljen na vse večje naravne in druge nesreče. V sistemu vodenja in koordiniranja v občini Kamnik močno sodeluje tudi župan, ki spremlja stanje, delo in opremljenost gasilskih enot, prisostvuje večini soočanj z večjimi nesrečami, podaja mnenja, izdaja soglasja, prispeva pa tudi finančna

sredstva za nadaljni razvoj CZ v Kamniku. Pri samem neurju je bil za aktiviranje in delo sistema pomemben obseg opustošenja po občini in število dni trajanja intervencije. Prav tako se že več let znotraj sistema vpeljuje in nadgrajuje enoti za logistiko in podporo. Štabno vodenje in koordiniranje ter sodelovanje z drugimi enotami se izboljšuje predvsem po načelu izkušenj, ki se jih pridobi tekom soočanja s kakršnokoli nesrečo. Osnovo pa predstavlja učinkovito načrtovanje zaščite in reševanja. Načrt je po mnenju namestnice poveljnika CZ “živa stvar, treba ga je dopolnjevati in spreminjati, prav tako tudi njegove priloge, kot so obrazci za obveščanje, aktiviranje, alarmiranje, obenem je potrebno tekom nesreče ugotoviti, kdaj je treba za pomoč zaprositi državo oz. višji nivo znotraj sistema ZiR” (Vavpetič, osebni intervju).

Del sistema vodenja je kamniška CZ vpeljala po ameriškem sistemu vodenja večjih intervencij »incident command system« (ICS). Možnost vzpostavitve takega sistema v občini Kamnik na eni strani omogoča slovenski nekonkretiziran organizacijski model vodenja ob nesrečah in na drugi strani izkušnje in lastna prizadevanja za čim boljše priprave na nesrečo (Vavpetič, Jeraj 2008) Takšen sistem vodenja, ki ga je kamniška CZ ob primeru srednjih in večjih nesreč že preizkusila in vpeljala, je pri tokratnem neurju samo še razširila, z vpoklicem in zaprosilom drugim enotam CZ. Tako je dolgoletno dobro sodelovanje in komunikacija med osrednjo gasilsko zvezo občine, ki je enota širšega pomena¹⁶, ter reševalno službo in Policijo Kamnik osrednjega pomena pri razvijanju sistema vodenja in poveljevanja za soočanje s posledicami nesreče, kjer so po aktivaciji enot CZ ostale službe v pripravljenosti in zavedanju hitrega odziva v primeru zaprosila po pomoči. Po lanskoletnih neurjih je bilo s strani namestnice poveljnika CZ Kamnik na številnih posvetih opažena tako povečana zaskrbljenost kot tudi zavedanje o potrebi po pripravljenosti sil in sredstev CZ ter organiziranosti in interoperabilnosti gasilstva kot prve reševalne enote v nesrečah, predvsem v manjših občinah (Vavpetič, osebni intervju). Osnova vodenja v neurju je po mnenju namestnice poveljnika CZ Kamnik zagotovo evidenca dela gasilskih, reševalnih in drugih enot, podjetij, popis škode na objektih, sprotno beleženje klicev na pomoč s strani občanov zaradi poškodovanih streh, stanovanjskih, gospodarskih poslopij, neprehodnosti cest, nedostopnosti do določenih odročnih vasi, prekinitev oskrbe z električno energijo. Vse to je treba konec dneva javiti tudi na številko 112, na ReCO. Za potrebe evidentiranja in obveščanja o delu ima CZ občine Kamnik obrazce za večje

¹⁶ Gasilska zveza občine ima sklenjeno pogodbo z državo na področju ukrepanja ob nesrečah z nevarnimi snovmi, ob prometnih nesrečah ter ob večjih delovnih nesrečah, pri čemer posreduje na območju treh občin – Komende, Mengša in Kamnika (Vavpetič, osebni intervju).

nesreče pripravljene že vnaprej. Povelja poveljnika morajo biti kratka, jasna in razumljiva vsem enotam. Izdano povelje se ne sme spremeniti in mora biti terminsko opredeljeno. Prav zato se posamezna povelja beležijo, med drugim tudi za boljši pregled nad že izvedenim in še potrebnim delom na območju neurja (Vavpetič, osebni intervju).

Občina Gornji Grad ima relativno mlad sistem CZ. Oblikovan je bil leta 2005, s čimer so nadgradili štab CZ občine, ki je obstajal zgolj formalno na papirju. Prav tako so formirali in imenovali poverjenike CZ občine. Tako je bilo to neurje šele druga večja intervencija po transformaciji sistema CZ občine, prva je bila soočanje s posledicami poplav septembra 2007 (Bezovšek, osebni intervju). Člani štaba imajo nenehna izobraževanja in usposabljanja na vseh področjih civilne zaščite in do sedaj so se kot relativno nov in še neutrušen štab izkazali za dobrega – uspešno so opravili s koordinacijo, odločanjem, sprejetimi ukrepi in usmerjanjem enot na terenu v obeh večjih nesrečah, saj ni bilo bistvenih težav. Prav tako pa določenih tveganih primerov reševanja oziroma posledic nesreč niso prepustili naključju, ampak so jih pravočasno rešili. Razloge za uspešno vodenje in odločanje v primeru kriz in nesreč je treba iskati v kooperativnem modelu vodenja. Štab CZ, ki ga sestavlja šest članov, pri svojih usposabljanjih in v primeru vodenja v konkretni nesreči skupaj razvija predloge za vodenje in soočanje z nesrečo, poveljnik CZ pa izbere najbolj primeren in uresničljiv predlog.

V občini Gornji Grad 98 % vsega soočanja z nesrečami opravijo gasilci. Pri tem občinska civilna zaščita predstavlja podporo delovanju vsem enotam zaščite in reševanja. Ko te enote ob nesrečah svojega dela ne zmorejo več opravljati, začne v popolnosti delovati CZ. Občina Gornji Grad ima tri gasilska društva, ki so v večini usposobljena za zagotavljanje požarnega varstva, saj niso niti primerno opremljena za kakšno tehnično reševanje niti nimajo kakršnekoli koncesije za takšno posredovanje. V primeru naravnih nesreč tako tehnično reševanje izvajajo pogodbeniki občine (Bezovšek, osebni intervju).

V Občini Vodice koordinacijo vodenja v primeru nesreč izvaja župan. Prvi odziv na nesreče v občini Vodice izvedejo gasilske enote, ki so med vsemi enotami ZiR še najbolj usposobljene in opremljene za soočanje z nesrečami. Gasilske enote se namreč nenehno usposabljujejo, medtem ko štab CZ občine Vodice že več let ni imel rednega sestanka. Občina namreč že vrsto let ne skrbi za sistematični razvoj CZ, kakršnega

predvideva Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki v 98. členu izpostavlja imenovanje poveljnika Civilne zaščite občine, sektorskih in krajevnih poveljnikov ter štabov Civilne zaščite s strani župana za operativno-strokovno vodenje zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Sicer ima pripadnike CZ ustrezno usposobljene, pomanjkljivost pa je odsotnost glavnega koordinatorja in spodbujevalca dela CZ, tj. poveljnika (Bizjak, osebni intervju). Kljub temu je bilo odzivanje, vodenje in soočanje s posledicami neurja po mnenju višjega svetovalca na Občini Vodice ustrezno.

Občina Medvode na podlagi veljavnih predpisov razvija sistem ZiR, ki ga tvorijo pripadniki CZ in prostovoljne operativne gasilske enote. Sistem ZiR se aktivira, ko redne službe v prostoru zaradi naravne ali druge nesreče ne morejo več obvladovati stanja. Gasilske enote imajo odzivni čas od 5 do 15 minut, enote Civilne zaščite pa od 4 do 8 ur (Občina Medvode 2009). Štab CZ občine, ki ga sestavlja sedem članov (pokrivajo posamezna strokovna področja dela), po neurju ni bil aktiviran celoten čas intervencije, saj ni bilo potrebe po tem. Občina Medvode na stanovanjskih in gospodarskih poslopih ni imela tako velike škode, kot jo je neurje povzročilo v gozdu. Zaradi tega je bil celoten čas aktiviran in na terenu delujoč le poveljnik CZ občine, ki je koordiniral delo prostovoljnih in dolžnostnih enot. Delovanje CZ občine Medvode je pretežno potekalo na terenu, sestankov na sedežu CZ v občinski stavbi ni bilo. Tudi evidenca poškodovanih in delujočih enot se je vodila na terenu (Knez, osebni intervju).

7.4 Akterji kriznega odzivanja v neurju

V reševanje krize oziroma njenih posledic so vpleteni številni akterji kriznega odzivanja z različnih upravno-administrativnih ravni. Ti akterji so lahko formalni ali neformalni in imajo različne naloge, pristojnosti, odgovornosti in sestave. V odpravi posledic neurja so sodelovali naslednji pomembnejši akterji:

- Agencija Republike Slovenije za Okolje (ARSO) – Državna meteorološka služba
- Center za obveščanje Republike Slovenije (CORS)
- Regijski center za obveščanje (ReCO) Ljubljana, Kranj, Celje
- Poveljnik CZ in štab Civilne zaščite (OŠCZ) občine Kamnik
- Poveljnik CZ in štab Civilne zaščite občine Gornji Grad
- Poveljnik CZ in štab Civilne zaščite občine Medvode
- Župan in štab Civilne zaščite občine Vodice

- Vlada
- Državni zbor Republike Slovenije

Opozarjanje pred pojavom izrednih meteoroloških dogodkov je ena od osnovnih dejavnosti državne meteorološke službe. Kadar pričakovane vrednosti vremenskih spremenljivk presežejo določen prag, dežurni prognostik Urada za meteorologijo na ARSO izda ustrezno opozorilo in ga posreduje CORS, istočasno pa se opozorilo pojavi tudi na spletnih straneh www.arso.gov.si. Opozorila se praviloma izdajo 24 ur pred predvidenim dogodkom (Gregorčič 2006, 1). Ker je bil v noči na ponedeljek, s 13. na 14. julija 2008, nad našimi kraji predviden prehod vremenske fronte, pred njim pa v nedeljo popoldne izrazit dotok vlažnega in nestabilnega zraka od jugozahoda, je državna meteorološka služba že v soboto zjutraj izdala opozorilo z naslednjim besedilom: »V nedeljo popoldan so možne močnejše nevihte s točo, močnimi nalivi in močnim vetrom«. Veljavnost opozorila je bila v nedeljo popoldne podaljšana še na noč na ponedeljek in ponedeljek čez dan. Od sobote zjutraj naprej je po standardnih operativnih procedurah obveščala tudi URSZR o možnosti nastanka neurij in razvoju ekstremnih vremenskih razmer (ARSO 2008).

V občini Medvode se je po neurju najprej izvedel pregled posledic na terenu. Gasilci so bili po neurju aktivirani prvi. Vsako gasilsko društvo je bilo aktivirano na svojem požarnem okolišu, kjer je izvedlo pregled terena, ugotavljalo obseg neurja, mesta in območja hujših poškodb poslopij in ljudi. O evidentiranem so poročali CZ po GSM aparatih ali radijskih postajah, kar je pripomoglo, da se je zelo hitro ugotovilo stanje na terenu in na poškodovana mesta preusmerilo delovanje CZ in gasilskih društev. Dejavnosti, ki so jih izvajali gasilci in strokovne službe, so bile: pomoč ljudem pri prekrivanju streh, odstranjevanje dreves s stavb, komunikacijskih poti, sprostitev cest za delo in vožnjo reševalnih vozil (Knez, osebni intervju).

Neurje je v občini Medvode povzročilo manjšo škodo. Večinoma so takojšnjo sanacijo po neurju izvedli gasilci, kjer so bile poškodbe hujše in nevarnejše za delovanje gasilcev, pa je poveljnik CZ občine Medvode za odpravo posledic neurja najel gozdno podjetje in še dve drugi podjetji, ki sta pomagali z avtodvigali, s čimer so škodo skrbno in brez nevarnosti sanirali. Občina je prispevala ponjave (cerade) za prekritje poškodovanih hiš, prav tako pa so v občino pripeljali PVC folijo za potrebe pokritje ene stanovanjske hiše. Obseg aktivnosti po neurju je bil velik zlasti prve štiri ure; v tem času

so množično delovala gasilska društva s svojimi popolnjenimi moštvami in mehanizacijo (vozila, žage, ročna orodja, ponjave, tudi URSZR je v pomoč poslala balo folije za prekrivanje). Gasilska intervencija je trajala dva dni. Vse nadaljne koordiniranje sanacije pa je po neurju prevzela CZ občine, ki se je ukvarjala predvsem s saniranjem in pomočjo občanom, medtem ko je poškodbe gozda prepustila pristojnim službam (Knez, osebni intervju).

V nedeljo, 13. 7. 2008, je nekaj po 14. uri v občini Vodice pustošilo neurje ter povzročilo veliko gmotno škodo tako na stavbah, kakor tudi na kmetijskih pridelkih in poljščinah. Največja škoda je nastala na stavbi Osnovne šole Vodice, kjer je neurje odneslo skorajda celotno streho ter razbilo stekla na stavbi. Zaradi poškodovanosti stavbe in možnosti protipravnega osebnega okoriščanja je šola po neurju naročila tudi fizično varovanje pri podjetju Sintal (Čuk, dopisni elektronski intervju). Velika gmotna škoda je nastala tudi na stanovanjskih stavbah, gospodarskih poslopih ter komunalni javni infrastrukturi (ceste, javna razsvetljava, semaforji, zbirni center) (Občina Vodice 2008a). Takoj po neurju, ki je trajalo dobrih 10 minut, so se aktivirali CZ, gasilska društva in policija. Prav tako pa so se po neurju takoj odzvali zaposleni v vrtcu, šoli in občinski upravi (Čuk, dopisni elektronski intervju). Prostovoljna gasilska društva so najprej odpravila vse ovire na cestiščih in tako zagotovila prehodnost na celotnem območju občine. Gasilci so pomagali tudi pri popravilu streh na objektih ter pri drugih ukrepih, ki so bili potrebni pri odpravi posledic neurja. Župan občine Vodice je s svojimi službami ter s sklicem štaba CZ organiziral odpravo posledic tudi na vseh ostalih področjih, kot so električno omrežje, javna razsvetljava in prometna ureditev (Občina Vodice 2008b). Na prvem sestanku CZ se je sprejelo prve ukrepe in izvedla koordinacija, vsakršno nadaljnje koordiniranje za odpravo posledic nesreče pa je vodilo gasilsko društvo pod nadzorom in usklajeno z županom. Med drugimi ukrepi je župan odločil še, da se vsem gospodinjstvom občine pošljejo obvestila o možnosti prijave škode, ki je nastala na objektih ali pridelkih, vzpostavil pa je tudi dežurno številko za najnujnejšo pomoč oz. svetovanje pri odpravi posledic neurja (Občina Vodice 2008c). Sprejeti ukrepi so bili po mnenju višjega svetovalca na občini Vodice uspešni, predvsem zaradi dobre informacijske mreže. Občina je z ukrepi pristopila tudi k ljudem, ki niso bili tako ažurni pri posredovanju podatkov in zahtevkov v zvezi s škodo v neurju. Dan po neurju sta bili vzpostavljeni dve komisiji (s 5 oziroma 7 člani). Prizadete prebivalce sta obiskali gradbena in kmetijska komisija. Istočasno pa sta finančno pomoč

prizadetim nudili občina Vodice in Karitas. Poleg tega se je 15. julija odprl tudi zbirni center za odpadke, kamor so teden po neurju dovažali azbestno-cementno kritino, gradbene odpadke, plastične folije in steklo (Občina Vodice 2008b). Edine večje težave so se pri soočanju s posledicami neurja v občini Vodice pojavile pri zagotavljanju plastične folije za začasno pokrivanje streh, med drugim tudi zaradi nedelovnega dneva (Čuk, dopisni elektronski intervju).

ReCO je v občini Kamnik takoj po neurju aktiviral vse gasilske enote. 13. julija 2008 ob 15. uri se je aktiviral tudi štab CZ v operativni sestavi, ki je neprekinjeno deloval do nedelje, 20. 7. 2008, do 13. ure. Obenem je na dan neurja stekla tudi aktivacija pogodbenih podjetij ter vzpostava povezav z drugimi intervencijskimi službami (PGD Kamnik 2009, 33). Štab CZ občine se je zbiral v Kamniku v poslopju PGD in CZ Kamnik, kjer so se beležile vse informacije in kjer se je pripravljala plan za prihodnje dni, glede na vse dohodne informacije, ki so pritekale na stalno dežurno službo PGD Kamnik. Le-ta se v primeru večje intervencije takoj kadrovske okrepi s strani enote za administrativno delo in podporo¹⁷, zaradi česar je bila sposobna sprejemati in reševati več klicev s strani oškodovancev. Prav tako se je ob neurju takoj aktivirala poleg podporne še logistična enota¹⁸. Enota za podporo je pomagala štabu CZ, ki je bil aktiviran v operativnem sestavu, vodji intervencije in še posebej dežurni službi pri beleženju podatkov. Spremljala je tudi meteorološko prognozo, saj je bilo za severnoljubljanski del predvideno še eno neurje ob 17. uri istega dne, tj. 13. julija. Še en podoben nevihtni piš bi namreč ob delno odkritih škodah in gasilcih na terenu lahko pomenil resne težave tudi za CZ. Spremljanje vremena je CZ omogočala računalniška podpora vodenja, ki jo imajo vzpostavljeno v dežurni sobi na osrednjem gasilskem društvu v Kamniku. Prvi ukrepi, ki so ga sprejele pristojne službe, so bili ocena obsega in poteka neurja v občini, trenutna razpoložljivost sil in sredstev, ugotavljanje samozadostnosti in potreba po aktiviranju regijskega ali državnega načrta. Nanašali pa so se na prioriteta področja soočanja s posledicami neurja, tj. reševanje stanovanjskih hiš, še posebej mansardnih stanovanj¹⁹, ter odprtje neprevoznih cest (Vavpetič, osebni intervju).

¹⁷ Enota je izvajala administrativna dela za potrebe načrtovanja intervencije: beleženje postopkov, povelj, izdelovanje zapisnikov, vodenje evidenc v dežurni sobi (prijavljeni dogodki, enote, aktivirane enote, enote v pripravljenosti, dostava materialnih sredstev), pripravljane kratkih poročil za obveščanje javnosti (PGD Kamnik 2009, 35).

¹⁸ Enota za logistiko se aktivira, ko štab predvidi, da bo imel svoje enote na terenu več kot 4 ure. Enota skrbi za preskrbo reševalcev z vodo, hrano, obleko in drugo logistiko ter za menjavo enot na terenu (Vavpetič, osebni intervju).

¹⁹ Poskus preprečitve še večje materialne škode zaradi pronicanja dežja skozi poškodovane dele ostrešja (Vavpetič, osebni intervju).

Na najbolj poškodovanem delu občine Kamnik, v vasi Gozd, je bil oblikovan krajevni štab CZ. Samo območje se je nato razdelilo na manjše sektorje delovanja enot ZiR. Izdelovali so karto dela tekom celotnega tedna²⁰. Krajevni štab je bil ustanovljen zaradi naslednjih razlogov: - informacije in ocene, pomembne z vidika interveniranja in pomoči, so bile takoj na razpolago; - medtem ko je pomoč prihajala od drugje, so se pridobile informacije o nujnosti pomoči in posredovanja pri posameznih oškodovancih, kar je kasneje omogočilo lažje sprotno usmerjanje enot in ljudi na prizadeti kraj, hišo, poslopje; - obenem se je lažje pripravil enoten zaključek glede informacij, pomembnejših za predajo medijem (Vavpetič, osebni intervju).

CZ je po neurju kontaktirala Policijo Kamnik, ki je prevzela svoje naloge. Izvedla je zavarovanje premoženja in okolice nesreče po svojih načrtih delovanja ob primeru večjih naravnih in drugih nesreč, organizirala je dnevno in nočno varovanje in občasno patroljiranje ob regionalni cesti. Medtem ko je policija zaprosila za pomoč iz Ljubljane, pa CZ Kamnik ob neurju ni aktivirala ne regijskega ne državnega načrta, saj je bila ocena stanja glede sil in sredstev občine zadovoljiva (Vavpetič, osebni intervju).

Dežurstva so se na sedežu PGD in CZ Kamnik dnevno menjala. Imeli so tudi več sestankov za vnaprejšnjo organizacijo in načrtovanje odprave posledic neurja. Sestanki občinskega štaba CZ Kamnik so potekali vsak dan v večernih urah v vasi Gozd pa tudi na sedežu PGD in CZ Kamnik, saj kljub temu, da se je največ sredstev in sil namenjalo v ta predel občine, CZ ni zanemarila preostalih, prav tako poškodovanih krajevnih skupnosti občine. V Kamniku sta tako ostali dežurna enota za prometne nesreče in dežurna ekipa za požare, prav tako sta na sedežu CZ v Kamniku ostali enoti za logistiko in podporo. Na tem mestu se je zbirala gradbena folija iz logističnega centra in okoliških trgovin (600 kg v nedeljo, 13. julija, iz državnega logističnega centra Roje, preostalo folijo so pridobili iz okoliških trgovin), v torek, 15. julija, pa so iz logističnega centra dobili še 2 agregata in bivalnik (Vavpetič, osebni intervju).

Gasilska intervencija je bila zaključena v ponedeljek, 14. julija, zvečer, zaradi lažjega nadzora in koordinacije del v vasi Gozd²¹ pa je bil štab CZ aktiven še do nedelje, 20. julija 2008. V vasi Gozd je potekalo organizirano delo za odpravo posledic neurja, pri čemer je bila CZ Kamnik pripravljena sprejeti še dodatnih 70–80 gasilcev ali prostovoljnih reševalnih enot v popoldanskem času. Iz celotne Slovenije so se v

²⁰ Na karti se je označevalo območja prijavljenih dogodkov (po območjih krajevnih skupnosti), s čimer so določili smer neurja in s tem prizadeta območja (s tem tudi določitev območij, ki jih neurje ni prizadelo, in pridobitev razpoložljivih sil gasilskih enot, na katere je CZ lahko računala) ter aktivirane gasilske enote, sedež štaba in mesto za oskrbo enot (PGD Kamnik 2009, 34).

²¹ Največji obseg nesreče, najbolj poškodovani objekti in največji delež poškodovanih hiš v občini.

obdobju po neurju na dežurno službo v Kamniku javljali prostovoljci, gasilci in druge službe, ki so bili pripravljeni pomagati prizadeti vasi (Vavpetič, osebni intervju).

Za odločanje v neurju je podlago predstavljala delovna karta skupaj z raportno knjigo²². Na podlagi takšne evidence, ki je omogočala preglednost posledic in škode zaradi neurja, so se pripravljali ukazi, aktivirale so se sile ZiR, izvajala se je koordinacija na terenu in izdajala so se sprotne poročila medijem. Zaradi preobremenjenosti članov štaba CZ je župan občine Kamnik kot sicer glavni odgovorni za odločanje v neurju prevzel eno izmed pomembnejših nalog, tj. stike z javnostjo. Večkrat dnevno je enota za podporo pripravila krajša poročila o delu enot CZ na terenu ter jih posredovala županu, slednji pa je te podatke predstavil oziroma posredoval medijem. Prav tako je župan sprejel nekatere državne funkcionarje, ki so si želeli ogledati škodo po neurju in obiskati prizadete ljudi ter jih pomiriti z obljubo o pomoči s strani države. Župan je funkcionarjem razkazal območje, ki ga je neurje najbolj prizadelo (šolo na Duplici, vas Gozd). Odziv državnih funkcionarjev je po mnenju namestnice poveljnika CZ Kamnik v takšnih neurjih zaželen in pomemben. Tako sta si stanje po neurju v občini Kamnik po poklicni dolžnosti ogledala tudi poveljnik CZ RS in direktor URSZR, ki sta se seznanila z vodenjem intervencije ter načinom soočanja in odpravljanja posledic nesreče. S tem sta se prepričala o skladnosti intervencije z veljavno zakonodajo, o aktivaciji občinskega načrta, o obvladovanju razmer na občinski ravni, zaradi česar ni bilo potrebe po aktivaciji regijskega ali državnega načrta (Vavpetič, osebni intervju). Obenem je za državne funkcionarje pomembno, da se seznanijo z nesrečami, z razširjenostjo in destruktivnostjo posamezne nesreče in tudi s tem, koliko ur prostovoljnega dela opravi prva in osnovna reševalna enota v sistemu zaščite in reševanja, tj. gasilstvo. Nenazadnje pa je seznanitev funkcionarjev z nesrečo pomembna tudi zato, ker so le-ti končni člen v verigi odločanja in potrjevanja posameznih zakonov, sprejemanja proračunskih sredstev za pomoč v nesreči prizadetim ljudem in tisti, ki so odgovorni za zagotavljanje varnosti in stabilnosti delovanja države tako v kriznih kot nekriznih razmerah.

Poveljnik in štab CZ Gornji Grad so se prvič po neurju in po hitrem ogledu posledic na terenu sestali 13. julija ob 16. uri v županovi pisarni, kjer so se sprejele naslednje odločitve: - vpoklic vseh razpoložljivih članov ekipe sekačev z vso

²² Sprotno spremljanje naslednjih zadev: kakšen je obseg neurja, škoda na objektih, morebitni ranjeni ali poškodovani občani, kateri del občine je najbolj prizadet, obnova, popisovale so se enote, kdaj so prišle in kdaj odšle, kakšno je bilo moštvo in katera vozila je uporabljalo, sredstva, naloge, popravila, označevale so se tudi že pokrite hiše (Vavpetič, osebni intervju).

mehanizacijo (Bezovšek 2008a), saj je poveljnik CZ po pregledu terena ocenil, da so posledice neurja prevelike za samostojno gasilsko posredovanje, predvsem zaradi podrtih in povešenih dreves, - vzpostavitev kriznega štaba v Novi Štifti (Zadrebka dolina – najbolj poškodovani del občine), - aktivacija ekipe prve pomoči CZ za pomoč v slučaju poškodb aktiviranih reševalcev, - aktivacija pogodbenih podjetij, prostovoljcev in društev za pomoč vsem aktiviranim občinskim gasilcem, - izvedba del za prehodnost vseh glavnih občinskih in državne prevozne poti, - pregled in dostop do vseh stanovanjskih hiš in kmetij na poškodovanem območju, - navezava stika z vsemi domačini do večera, zaradi obstoja možnosti, da so bili med neurjem zasuti ali poškodovani, - organizacija nabave zasilne kritine glede na količino razkritih streh (Bezovšek 2008a).

Ob 21. uri prvega dne po neurju je poveljnik CZ odredil prenehanje delovanja štaba CZ v Novi Štifti, saj je zaradi poškodovanosti gozda (povešena, podrta in nevarno zvita drevesa), nevidljivosti pri nočnem posredovanju in neprehodnosti nekaterih občinskih cest predvidel nevarnost poškodb delujočih enot in možnost ogrožitve človeških življenj. Prav tako je intervencijo ustavil zaradi nezmožnosti menjavanja enot na terenu, ki se zahteva vsake štiri ure (Bezovšek, osebni intervju 2009). Sestanek vseh vodij ekip se je ob koncu dneva izvedel v gasilskem domu v Novi Štifti, kjer je poveljnik CZ razdelil naloge za naslednji dan, opravljena je bila tudi prva ocena stanja v občini Gornji Grad po neurju (Bezovšek 2008a).

Sestanki štaba so bili vsak dan zjutraj ob 8. uri, ko so se pripravile naloge in izdali ukrepi, ter zvečer, da se je naredila analiza dela in sanacije po neurju. Prvi dan neurja so enote zagotovile prehodnost glavne regionalne ceste v večernih urah. Po prihodu CZ na vrh Črnivca je poveljnik CZ vzpostavil zvezo z ReCO Ljubljana, ki je izdal klic na pomoč dveh oseb, ujetih na cesti Črnivec – Kranjski Rak – Luče. Enote CZ občine Gornji Grad so ob pomoči helikopterja osebi našle in ju odpeljale v klinični center Ljubljana. Naknadno so dobili še en klic na pomoč dveh starejših oseb, ki sta se nahajali na območju Kašne planine (Bezovšek, osebni intervju). Gasilci so s pomočjo gorskih reševalcev iz Kamnika in s helikopterjem policije rešili starejša zakonca (60–70 let), ki ju je neurje presenetilo na pohodu na Kašni planini. Zaradi neprehodnega terena in podrtih dreves ponesrečencev ni bilo mogoče rešiti drugače kot s helikopterjem policije. Ena oseba je imela zlomljeno ključnico (URSZR 31. 8. 2009). V torek, 15. julija zvečer, je bil v Novi Štifti na sestanku z vsemi lastniki poškodovanega gozda izdan ukrep, ki je prepovedal samostojni poseg kmetov v sanacijo gozda. Lastnikom so priporočili

podjetja, ki se s tem profesionalno ukvarjajo²³. Ravno zaradi gozdov še do danes končna točna ocena škode neurja ni znana, saj se ne ve, kolikšno škodo bo izsek gozda prinesel. Nekateri kmetje, ki so bili ob celoten gozd, naj bi namreč stroške nove zasaditve lahko pričeli koristiti šele po 80–100 letih (Bezovšek, osebni intervju). To seveda pomeni vrzel v finančni preskrbi kmeta in kmetije same, še posebej če je gozd pomenil finančno podporo ob drugih manj donosnih standardnih kmetijskih opravilih.

7.5 Izkušnje

Poveljnik CZ občine Medvode je zaradi pogostosti neurij že večkrat opozoril, da morata upravna enota, ki izdaja gradbena dovoljenja, in občina, ki izdaja prostorske načrte, upoštevati gozdno mejo. Odmik stanovanjskih in drugih poslopij od gozdne meje pri gradnji namreč ni upoštevan. Objekti se gradijo na robu gozda in v neurju se pogosto zgodi, da se drevesa podrejo na poslopja, s čimer se ustvari materialna škoda, obenem pa se pojavi velika nevarnost tudi za ljudi. V občini Medvode je npr. neurje poškodovalo stanovanjsko hišo, zgrajeno na robu gozda, ker je drevo padlo na hišo in poškodovalo streho. Hkrati je ena od vej nevarno prebila steno hiše in prodrla v sobo, kjer pa takrat ni bilo stanovalcev. Posledice bi torej lahko bile mnogo hujše, če bi bili v prostoru stanovalci (Knez, osebni intervju).

CZ občine Medvode po evalvaciji razmišlja o nabavi novih plastičnih ponjav, ki so podobne navadnim ponjavam (ceradam), le da so nekoliko lažje. Poveljnik CZ izpostavlja tudi vlogo upravnikov večstanovanjskih poslopij, saj pri nekaterih strehe še do danes niso bile sanirane. Opozarja na nekoordinacijo in neorganiziranost posameznega bloka in njegovih stanovalcev, da bi se izvedlo popravilo in s tem zaščitilo streho pred vnovičnim neurjem, ki lahko prinese veliko večjo škodo, kot jo je povzročilo neurje. Še posebej je pomembna takojšnja sanacija, saj je že poletje 2008, prepredeno s petimi večjimi neurji, opozorilo na spreminjanje klimatskih razmer na območju celotne Slovenije in možnost povečanega števila nevihtnih neurij. Na drugi strani pa poveljnik CZ občine Medvode pozitivno oceni odziv lastnikov privatnih hiš, ki niso čakali na pomoč pristojnih služb, ampak so se z odpravo posledic neurja poskusili soočiti sami (Knez, osebni intervju).

Poveljnik CZ občine Medvode je opozoril tudi na pomanjkanje zanimanja s strani občanov za delovanje CZ in za samozaščito v primeru nesreč. Veliko je bilo predavanj

²³ Na sestanku so bili udeleženi tudi že predstavniki večjih podjetij, kot so Gozdno gospodarstvo Postojna, Maribor in Bled ter posamezni zasebniki. Največja skrb strokovnjakov s področja upravljanja z gozdovi je namreč bila nepravočasna sanacija gozdov, ki se je sicer nekoliko zavlekla, vendar to ni povzročilo dodatne škode (Bezovšek, osebni intervju).

in posvetov, ki so bili sklicani na to temo v občini. Prav tako je bilo razdeljenih veliko brošur in zgibank, vendar pa je odziv ljudi izredno slab. V primeru nesreč je pomemben faktor samozaščita²⁴ ljudi. Pri preventivi in samozaščiti je še posebej potrebno nenehno opozarjanje ljudi, naj bodo ustrezno pripravljene za kakršnokoli nesrečo, saj ljudje na to pozabljajo (Knez, osebni intervju).

Po trditvah namestnice poveljnika CZ Kamnik težav pri soočanju s posledicami neurja v občini Kamnik ni bilo. Takoj po neurju so vzpostavili okrepljeno dežurno službo na sedežu štaba CZ in PGD Kamnik, ki je imela urejeno logistično službo. Po mnenju namestnice je prav logistika tista, ki lahko oteži ali pa celo upočasni delovanje sistema pri soočanju s posledicami neurja. Po ugotovitvi dejstev (obseg neurja, število prizadetih krajevnih skupnosti, vprašanje o evakuaciji ljudi zaradi poškodovanosti objektov, število poškodovanih objektov itd.) namreč postane tudi znano, kateri material in stvari je treba še priskrbeti glede na stanje sredstev, s katerimi občina že razpolaga. Pri tem je pomemben tudi vidik sodelovanja občine z obrtniki in podjetji, ki zaradi narave svojega dela lahko pomagajo pri odpravi posledic neurja. Če na tej točki sistem logistike ne bi bil organiziran, bi se avtomatično upočasnila odprava posledic in povečala stopnja negotovosti in stresa tako med odločevalci in reševalci kot tudi med prizadetimi občani. Obenem bi bilo treba aktivirati višje ravni sistema ZiR, natančneje regijski načrt. Negotovost bi se kazala v nevednosti, kdaj bo določeni material na voljo, pri čemer bi bilo treba upoštevati še čas, ki je potreben za prevoz materiala na poškodovana mesta. Stres pa bi se pojavil zaradi nujnosti oskrbe poškodovanih objektov, saj se vremensko dogajanje urno spreminja, obenem pa je bila za večerne ure prvega dne neurja napovedana še ena nevihta za to območje (Vavpetič, osebni intervju).

Algoritem ukrepanja znotraj načrtov je treba poznati, saj čas po nesreči zahteva soočanje in odpravljanje posledic nesreče, in ne iskanje in spoznavanje s potekom ukrepanja, poleg tega so pri načrtih zaščite in reševanja pomembne predvsem priloge (Vavpetič, osebni intervju). Za dobro ukrepanje po nesreči je potrebna dobra komunikacija med različnimi službami znotraj prostovoljnih, poklicnih in dolžnostnih enot CZ, to pa vzpostavijo dobri odnosi in medsebojno zaupanje iz prejšnjih nesreč, kar je tudi prednost manjših mest. Prav tako je CZ občine Kamnik povezana s Skupnostjo občin Slovenije, preko katere se prenašajo informacije in izkušnje iz različnih naravnih

²⁴ Samozaščita ljudi na bi pomenila, da imajo ljudje doma v primeru nesreče zalogo hrane za vsaj dva dni, da imajo kakšno baterijsko svetilko ali svečo za primer izpada električne energije in tudi kakšen radijski sprejemnik na baterije (Knez, osebni intervju).

in drugih nesreč in znotraj katere deluje tudi delovna skupina²⁵ za zaščito, reševanje in pomoč (Vavpetič, osebni intervju).

V Kamniku so med popisovanjem in odpravljanjem posledic neurja opazili veliko primerov nepravilne gradnje, primere črne gradnje, določene strehe stanovanjskih poslopij niso bile sidrane, prav tako so bili napušči večji in bolj odprti kot včasih, pri poškodovanih šolah in vrtcih se je pokazala neprimernost in krhljivost pločevinaste strehe (Vavpetič, osebni intervju).

V občini Gornji Grad je največjo negotovost povzročil izpad električnega in komunikacijskega omrežja prvi dve uri po neurju. Ta izkušnja je prinesla odločitev o prehodu komunikacijskega delovanja štaba na GSM omrežje, saj se je to v neurju izkazalo kot boljše. Vzrok tega je kabelska napeljava, ki poteka v zemlji, zaradi česar je posledično manjša možnost okvare oziroma prekinitve delovanja v primeru tako neurja kot tudi ostalih nesreč. Prav zato so po neurju opremljenost štaba CZ popolnili z informacijsko-komunikacijsko opremo (Bezovšek, osebni intervju).

Najboljša zaščita pred takšnim neurjem so po mnenju vseh intervjuvancev zavarovanja gospodarskih in stanovanjskih objektov, prilagajanje gradnje splošnim standardom, kar pomeni gradnjo v skladu z gradbenim dovoljenjem ter s kvalitetnimi gradbenimi materiali. Zaščito pred vetrom predstavlja tudi zavarovanje oken z zunanji polkni ali roletami; opaženo je bilo, da je bil ponekod ključni faktor pri poškodbi ostrejša vdor zraka v posamezno hišo skozi razbita okna. Znotraj poslopja so se ustvarili vrtinci zraka, pri tem pa se je ponekod dvignilo in poškodovalo celotno ostrešje. Obenem so se posledice moči vetra pokazale tudi na nesidranih strehah in določeni vrsti kritine, ki je bila bolj občutljiva na vrtinčast veter (Vavpetič, osebni intervju, Bezovšek, osebni intervju, Čuk, dopisni elektronski intervju).

8 Zaključek

Sklepni del diplomske naloge sestavljata splošno sklepno razmišljanje in končne ugotovitve o delovanju ključnih akterjev na področju kriznega odzivanja v preučevanih občinah, ki obenem predstavljata osnovo v procesu potrjevanja postavljene teze.

²⁵ Skupina je bila povabljen k sodelovanju pri pripravi oziroma spremembi krovnih zakonov za področje zaščite in reševanja na državni ravni (Vavpetič, osebni intervju).

Glede na navedeno (nezmožnost natančne napovedi stopnje in lokacije neurja, negotovost in nenadnost razvoja nevihtne celice, presenečenost nad močjo in hitrostjo razvoja neurja, stres pri odzivanju, pomoči in hitrosti odprave posledic neurja zaradi možnosti ponovitve le-tega) lahko neurje julija 2008 delno opredelim kot krizo, skladno z definicijo sintetične krize, ki jo Stern opredeli kot “situacijo, ki izhaja iz sprememb v zunanjem ali notranjem okolju kolektivitet, opredeljenih s tremi nujnimi in zadostnimi percepcijami odgovornih odločevalcev: 1. grožnjo temeljnim vrednotam, 2. nujo in 3. negotovostjo” (Stern v Grošelj 2003–2004, 228). Vsaj dve od zgornjih treh percepcij ogroženosti sta bili zaznani tudi v poteku neurja julija 2008.

Če se osredotočim na zaznavanje neurja z vidika odločevalcev po posameznih občinah, je bilo soočanje z neurjem po njihovem mnenju vzpostavljeno in izpeljano brez večjih pretresov in psihološkega pritiska. Kljub temu je potrebno opozoriti na nekatere pomanjkljivosti sistema kriznega odzivanja v Sloveniji, ki so se kazale tudi pri soočanju z neurjem julija 2008: nekonkretiziran organizacijski model vodenja ob nesrečah (Vavpetič, Jeraj 2008), slab nadzor nad ustreznostjo zagotavljanja in izvajanja decentraliziranega sistema ZiR, počasno prilagajanje sistema kriznega odzivanja novim virom ogrožanja, nepopolna opremljenost posredujočih enot ter omejenost in počasnost zagotavljanja finančne pomoči.

Nekonkretiziran organizacijski model vodenja ob nesrečah prepušča občine samostojnemu izvajanju in zamisli organizacije upravljanja in vodenja ob posameznih krizah. Občine največkrat prevzamejo splošne načrte odzivanja v krizah, ki so pripravljene na državni ravni sistema ZiR in jih prilagodijo stanju v občini. Pri tem gre sicer za povsem primerno delovanje pristojnih služb, vendar pa je potrebno opozoriti na neprilagojenost takšnih načrtov novim virom ogrožanja. Neurje julija 2008 se pojavlja kot nov vir ogrožanja predvsem zaradi razvoja uničujočega delovanja vetra. Takšna neurja, vendar z manjšo močjo vetra, so po Sloveniji že pustošila in nekajkrat zaradi intenzitete prešla v prav tako pogosto naravno nesrečo – poplavo. Občine največkrat vire ogrožanja zabeležijo zgolj v ocenah ogroženosti, vendar pa zanje ne pripravijo posebnih načrtov ZiR. Pomanjkljivost tega je mogoče pripisati tudi slabemu nadzoru nad ustreznostjo zagotavljanja in izvajanja decentraliziranega sistema ZiR. Reorganizacija na področju ZiR je bila izvedena leta 1994/95, po sprejetju Zakona o lokalni samoupravi, ki natančno opredeli prenos pristojnosti izvajanja sistema ZiR na nižje samoupravne ravni – občine. Kljub reorganizaciji ponekod še vedno ni

poskrbljeno za konsistenten razvoj tega področja z ustrezno usposobljenim kadrom in primerno opremljenostjo posredujočih enot. Gasilstvo, kot osnovna reševalna enota tako na državni kot lokalni ravni, ni več usposobljeno zgolj za soočanje s požari, ampak se v vedno večji meri sooča s posledicami številnih in raznovrstnih nesreč. Kot pomanjkljivost se velikokrat pokaže neprimerna oziroma nepopolna opremljenost, za izboljšanje slednje pa največkrat zmanjka finančnih sredstev. Tako morajo pri soočanju z nekaterimi posledicami nesreč enote počakati na posredovanje primerno opremljenih podjetij, ki so usposobljena za posredovanja v danih razmerah. S tem si samoupravne skupnosti ustvarjajo še dodaten strošek za pokritje delovanja pogosto zasebnih podjetij, namesto da bi vložila v razvoj in opremljenost gasilskih enot ter s tem skrbela za kontinuiran razvoj in izboljšavo lastnih reševalnih sil. Še ena od pomanjkljivosti sistema kriznega odzivanja se kaže v omejenosti in počasnosti zagotavljanja finančne pomoči prizadetim kot tudi v nezanimanju za vlaganje in izboljševanje stanja na področju preventive, ki velikokrat omili posledice in olajša reševanje. Kot primer, vreden posnemanja, lahko navedem zaščito pred točo in naložbo nekaterih zavarovalnic v nakup letal za obrambo proti toči.

Destruktivnost lanskoletnih poletnih neurij se je odražala v aktivaciji tako državne kot lokalnih ravni pri soočanju s posledicami neurja. Še posebej lahko izpostavim dejstvo o aktiviranih 66 občinskih štabih civilne zaščite po celotni Sloveniji. Prav tako se je na neurje, glede na svoje pristojnosti, odzvala država, ki je že takoj po neurju oškodovance pomirila z zagotovili o pomoči. Najpomembnejšo vlogo pa so pri odpravljanju posledic neurja odigrali akterji na lokalni ravni, kamor uvrščamo gasilske enote, občinske poveljnike in štabe civilne zaščite, župane in nenazadnje malega človeka, ki je s svojim čutom do sočloveka in solidarnostjo ublažil negativne psihološke učinke neurja.

Strokovne službe na ravni občine, ki so oblikovane s strani glavnega odgovornega pri vsaki nesreči (župan), so odigrale najpomembnejšo vlogo pri odzivu, soočanju in odpravi posledic julijskega neurja leta 2008. Pomembne so predvsem zato, da na posameznih področjih urejajo in usklajujejo dokumente z državo, s čimer prenašajo zasnove odzivanja ob nesrečah z državne na konkretno, mikro raven delovanja sistema zaščite ob nesrečah. Obenem te ugotovitve, poročila, analize, sprejeme sklepov in aktov predstavljajo županu, kot že zgoraj omenjeno, glavnemu in odgovornemu v vsaki nesreči. Zato je pomembno, da ima župan med drugim sistem civilne zaščite

vzpostavljen v popolni zasedbi. Zlasti je to prva, osnovna posredujoča enota v državi, pripravljena odreagirati v skladu z načrti, ki pa se ustvarjajo, potrjujejo, usklajujejo in sprejemajo v mirnem času. Stvari se v kriznem obdobju odvijajo zelo hitro, odvijajo se tudi več stvari hkrati, zato je treba pravilno, hitro in predvsem varno odreagirati. To pomeni, da je treba s pravilnimi in hitrimi odločitvami zagotoviti varnost tako oškodovancem kot nenazadnje tudi enotam zaščite, reševanja in pomoči, s čimer omogočimo kvalitetno, hitro in čim manj stresno odzivanje na kakršnokoli nesrečo.

Ključni odločevalci v obdobju po neurju 13. julija 2008 so bili posamezniki, predstavniki strokovnih služb posamezne občine na področju zaščite, reševanja in pomoči. Krizni akterji so bili večinoma nad samim neurjem presenečeni, vendar pa težav pri soočanju s posledicami po neurju niso imeli, bodisi zaradi dobro vzpostavljenega sistema ZiR bodisi zaradi manjšega obsega posledic, ki ga je neurje povzročilo. Koordinacijo delovanja in poveljevanja so tako v občinah Medvode, Kamnik in Gornji Grad izvajali poveljniki CZ, v občini Vodice pa župan. To je skladno z razvojem sistema ZiR v posamezni občini, kjer prednjači zlasti občina Kamnik s konsistentnim razvojem CZ od leta 1994/95 dalje in vpeljavo sistema ICS v krizno vodenje v primeru različnih nesreč. CZ občine Gornji Grad je v procesu izboljševanja novo formiranega štaba CZ (2005), ki je nasledil prejšnjega, medtem ko občina Medvode razvija svoj sistem ZiR v okvirih zakonodaje vse od decentralizacije CZ v devetdesetih letih. Občina Vodice ima štab CZ vzpostavljen, vendar pa ni aktiven že od samega začetka (1994/95).

V vseh občinah so sicer po neurju prve ukrepe izvedle gasilske enote. Gasilske intervencije so bile zaključene večinoma v dveh dneh po neurju. Vse nadaljnje delo so prevzele enote občinskih CZ. V občini Medvode je celotno odzivanje zaradi manjše škode vodil samo poveljnik CZ, v občini Vodice je koordinacijo po nesreči prevzel župan s strokovno službo s področja CZ. V občini Kamnik, kjer je bilo med preučevanimi občinami največje opustošenje po neurju, je delo koordinirala namestnica poveljnika pod nadzorstvom poveljnika CZ. Obenem je bil v vasi Gozd vzpostavljen še krajevni štab z imenovanim krajevnim poveljnikom CZ, ki je vodil in koordiniral delo v prizadeti vasi. V občini Gornji Grad pa je o ukrepih odločal poveljnik CZ ob posvetovanju s svojim štabom. Vse ostale enote (gasilstvo, enote za prvo pomoč, tehnično-reševalne enote, službe za podporo, pogodbene enote) so sledile in izpolnjevale povelja in sprejete ukrepe s strani odločevalcev. Zato lahko svojo tezo, *da*

so soočanje s posledicami neurja julija 2008 vodile majhne formalne skupine odločevalcev na lokalni ravni, potrdim. Soočanje s posledicami neurja so vodile upravno-administrativne enote na ravni občin. Te enote so poveljnik Civilne zaščite občine, sektorski in krajevni poveljniki ter štabi Civilne zaščite, ki jih po 98. členu Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami za operativno-strokovno vodenje zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah na lokalni ravni imenuje župan. Predvsem je šlo za spontano aktivacijo glavnih odločevalskih enot na lokalni ravni z namenom zmanjšanja in čim hitrejši odprave posledic neurja.

9 Literatura:

1. ARSO. Državna meteorološka služba. 2005. *Nekaj izhodišč Agencije RS za okolje o toči in obrambi pred njo*. Dostopno prek:
http://www.arso.gov.si/vreme/poročila%20in%20projekti/Toca_obramba_tisk.pdf (9. julij 2009).
2. --- 2008. *Poročilo o vremenskem dogajanju ob nevihtnih neurjih v nedeljo in ponedeljek, 13. in 14. 7. 2008*. Dostopno prek:
<http://www.arso.gov.si/vreme/poročila%20in%20projekti/> (29. marec 2009).
3. Beseničar, Sonja. 2006. *Državna pomoč*. Dostopno prek:
<http://www.arso.gov.si/vreme/poročila%20in%20projekti/> (29. marec 2009).
4. Bezovšek ml., Anton. 2009. Intervju z avtorico. Kamnik, 5. maj.
5. --- 2008. *Poročila v neurju: 13. 7. 2008*. Gornji Grad: Občinski štab civilne zaščite.
6. --- 2008. *Poročilo o delovanju gasilskih enot v neurju dne 13. 7. 2008*. Gornji Grad: Občinski štab civilne zaščite.
7. Bizjak, Marko. 2009. Intervju avtorico. Zapoge, 29. april.
8. Červek, Urban. 2009. Obramba pred točo bi razširil na vso Slovenijo. *Delo*, 10. junij. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/82375> (9. julij 2009).
9. Čuk, Rado. 2009. Dopisni elektronski intervju z avtorico. Vodice, 2. junij.
10. Gregorčič, Branko. 2006. *Napovedovanje izrednih vremenskih dogodkov*. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/vreme/poročila%20in%20projekti/> (29. marec 2009).
11. Gregorič, Gregor in Aleš Poredoš. 2000. Napovedovanje neviht. *Ujma: revija za vprašanja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* (19): 325–329.

12. Grošelj, Klemen. 2004. *Kognitivno-institucionalna analiza kriznega upravljanja in vodenja (primeri nesreč v Sloveniji)*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. --- 2003–2004. Potres v Posočju leta 1998. *Ujma: revija za vprašanja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami* (17/18): 227–232.
14. Jarc, Franci. 2008. *Poročilo o posredovanju operativnih gasilskih enot Gasilske zveze Medvode v neurju 13. in 14. julija 2008*. Medvode: Gasilska zveza Medvode.
15. Knez, Leopold. 2009. Intervju z avtorico. *Medvode*, 13. maj.
16. Kozorog Blatnik, Tanja. 2009. Obramba pred točo – boj z mlini na veter? *RTVSLO*, 17. junij. Dostopno prek: <http://www.rtvsl.si/okolje/obramba-pred-toco-boj-z-mlini-na-veter/205501> (9. julij 2009).
17. Malešič, Marjan. 2004. *Krizno upravljanje in vodenje v Sloveniji: izzivi in priložnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. *Nacionalni sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (NPVNDN)*. Ur. l. RS 44/2002. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200244&stevilka=2147> (5. april 2009).
19. N. S., D. L. in E. K. 2009. Po neurju še ekološka katastrofa. Janša v vasi Gozd obljubil pomoč. *Dnevnik*, 16. julij. Dostopno prek: <http://24ur.com/novice/slovenija/uporabili-bomo-solidarnostni-pristop.html> (22. marec 2009).
20. NSi Kamnik. 2008. *Vlada RS dodelila občini Kamnik največ sredstev za odpravo posledic ujme*. Dostopno prek: <http://nsi-kamnik.net/novice.php?id=1357&arhiv=2008-7> (29. marec 2009).
21. Občina Gornji Grad. 2009. *Statistični podatki*. Dostopno prek: <http://www.gornji-grad.si/default.php?id=3> (22. maj 2009).

22. Občina Medvode. 2009. *Področje zaščite in reševanja*. Dostopno prek: http://www.medvode.si/civilna_zascita.htm (13. julij 2009).
23. Občina Vodice. 2008a. *Sprejeti ukrepi Občine Vodice se izvajajo v celoti*. Dostopno prek: http://www.vodice.si/uploads/File/Neurje_13072008/neurje_porocilo_1.pdf (31. marec 2009).
24. --- 2008b. *Strokovnjaki že ocenjujejo škodo na objektu OŠ Vodice*. Dostopno prek: http://www.vodice.si/uploads/File/Neurje_13072008/neurje_porocilo_1.pdf (31. marec 2009).
25. --- 2008c. *Škodo si je ogledal tudi minister za okolje in prostor Janez Podobnik*. Dostopno prek: http://www.vodice.si/uploads/File/Neurje_13072008/neurje_porocilo_1.pdf (31. marec 2009).
26. --- 2008d. *Največja škoda je na stavbi Osnovne šole Vodice. Poškodovanih je tudi veliko stanovanjskih stavb ter gospodarskih poslopij. Župan Brane Podboršek s svojimi službami sprejema vse potrebne ukrepe za odpravo posledic neurja*. Dostopno prek: <http://www.vodice.si/?Id=news&Page=Archive> (31. marec 2009).
27. --- 2008e. *Nastalo škodo v Osnovni šoli Vodice sta si ogledala tudi minister za šolstvo in šport Milan Zver ter poveljnik Štaba Civilne zaščite RS Miran Bogataj*. Dostopno prek: <http://www.vodice.si/?Id=news&Page=Archive> (31. marec 2009).
28. PGD Kamnik. 2009. *Bilten PGD Kamnik za leto 2008*. Kamnik: PGD in CZ Kamnik.
29. Polič, Marko. 1994. Posameznik in skupnost v izrednih razmerah. V *Psihološki vidiki nesreč*, ur. Marko Polič, 13–27. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje.

30. Republika Slovenija. Predsednik vlade Republike Slovenije. 2008. *Premier Janez Janša: Vlada pripravlja ukrepe za odpravo posledic neurja in apelira k solidarnosti*. Dostopno prek: <http://arhiv-04-08.kpv.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/1914/3103/> (22. marec 2009).
31. Šalamon, Brane. 2008. Slovenski tornado se je rodil nad Tržaškim zalivom. Takšna neurja smo si zakuhali sami. *Dnevnik*, 23. julij. Dostopno prek: http://www.dnevnik.si/nedeljski_dnevnik/aktualno/335371 (27. april 2009).
32. URSZR. 2008. *Neurja v Sloveniji 13. in 14. julija*. Dostopno prek: www.urszr.si/slo/download.php?id=5374 (9. maj 2009).
33. --- 2008b. *Poročilo o do sedaj izvedenih interventnih ukrepih za preprečitev povzročanja nadaljnje škode zaradi neurja z viharnim vetrom in točo z dne 13. in 14. julija 2008*. Dostopno prek: [193.2.236.95/dato3.nsf/OC/080817083605A/\\$file/178v6b.doc](http://193.2.236.95/dato3.nsf/OC/080817083605A/$file/178v6b.doc) (9. maj 2009).
34. --- 2008c. *Neurje v Zahodni Štajerski 13.7.2009*. Dostopno prek: http://www.sos112.si/slo/izpostava_clanek.php?IzpostavaID=1&catid=27&id=2538 (31. marec 2009).
35. --- 2009a. *Sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/page.php?src=sv1.htm> (9. julij 2009).
36. --- 2009b. *Zakonodaja s področja zaščite, reševanja in pomoči*. Dostopno prek: <http://www.sos112.si/slo/clanek.php?catid=5&id=104> (9. julij 2009).
37. Vavpetič, Brigita. 2009. Intervju z avtorico. Kamnik, 28. april.
38. Vavpetič, Brigita in Jeraj, Julij. 2008. *Ukrepanje in vodenje ukrepanja po neurju 13. julija 2008 v občini Kamnik v luči uporabe Incident Command sistema*. Ljubljana, Kamnik: Mestna občina Ljubljana, Občina Kamnik.

39. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN)*. Ur.l. RS 64/1994.
Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199464&stevilka=2183>
(22. maj 2009).

40. Zupančič, Maja. 2006. *Naravne nesreče*. Dostopno prek:
<http://www.arso.gov.si/vreme/poročila%20in%20projekti/> (29. marec 2009).